

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1925.

Andra kammaren.

Nr 13.

Lördagen den 21 februari f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

I enlighet med därom den 18 innevarande februari fattat beslut företogs nu val av dels tjugufyra ledamöter i den nämnd, som enligt § 69 riksdagsordningen äger att döma, huruvida högsta domstolens och regeringsrättens samtliga ledamöter gjort sig förtjänta att i deras viktiga kall bibehållas, dels ock sex suppleanter för ledamöterna i denna nämnd; och blevo därvid utsedda till

ledamöter:

herr *Andersson* i Rasjön,
» *Bergström* i Hälsingborg,
» *Borggren*,
» *Engberg*,
» *Gardell* i Gans,
» *Hansson* i Bäck,
» *Hedlund* i Häste,
» *Hedström*,
» *Jansson* i Edsbäcken,
» *Johanson* i Huskvarna,
» *Johansson* i Sollefteå,
» *Johansson* i Kälkebo,
» *Larsson* i Tönnersa,
» *Lundkvist*,
» *Nilsson* i Örebro,
» *Olsson* i Rödningsberg,
» *Persson* i Falla,
» *Persson* i Fritorp,
» *Pettersson* i Bjälbo,
» *Schill*,
» *Sjöström*,
» *Sävström*,
» *Uddenberg* i Karlskoga och
» *Wikström*,

var och en med 129 röster; samt

suppleanter:

herr *Bergström* i Bäckland,
» *Alströmer*,
» *Hedin*,
» *Ahl*,
» *Weijne* och
» *Mårtensson*,

var och en med 44 röster.

Andra kammarens protokoll 1925. Nr 13.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 2.

Härefter företogs, likaledes i enlighet med kammarens beslut den 18 innevarande februari, val av dels tolv valmän för att enligt § 70 riksdagsordningen utse kommitterade för tryckfrihetens vård, dels ock tre suppleanter för dessa valmän; och blevo därvid utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Höör,
 » *Kristensson* i Göteborg,
 » *Lindley*,
 » *Lindqvist* i Halmstad,
 » *Ljunggren*,
 » *Norman*,
 » *Olsson* i Golvvasta,
 » *Olsson* i Ramsta,
 » *Olsson* i Broberg,
 » *Törnkvist* i Karlskrona,
 » *Wallerius* och
 » *Vennerström*,

var och en med 71 röster; samt

suppleanter:

herr *Mosesson*,
 » *Johansson* i Krogstorp och
 » *Andersson* i Löbbo,

var och en med 15 röster. -

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottning.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i paragraferna 1 och 2 här ovan omnämnda valen.

§ 4.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionerna:

nr 53, angående ytterligare medel till uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm m. m.; och

nr 56, angående ny stat för tandläkarinstitutet;

till bankoutskottet propositionen, nr 49, angående pensioner åt vissa personer; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 54, angående ändring i villkoren för lån från allmänna nyodlingsfonden.

§ 5.

Vidare föredrogs och remitterades till konstitutionsutskottet herrar *Hages* och *Mänssons* i Hageström på kammarens bord liggande motion nr 275.

§ 6.

Härefter föredrogs, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtande nr 2 och bevillningsutskottets betänkanden nr 5—10.

§ 7.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 55, med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 17 maj 1923 om utgörande av en särskild stämpelavgift i vissa fall vid köp, byte eller införsel till riket av pärlor med flera lyxvaror.

Denna proposition bordlades.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 3, i anledning av väckt motion om införande av allmänt rusdrycksförbud. Därvid anförde:

*Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.*

Herr **Bodén**: Herr talman! Något annat öde än det, som träffat motionen i utskottet, har jag naturligtvis för min del aldrig tänkt mig. Jag är nämligen förvissad om att ett flertal av utskottets ledamöter och även många i kammaren äro av den åsikten, att ett sådant förslag, som jag här framkommit med, är alldeles omöjligt för närvarande.

Men ändå skulle icke ett rusdrycksförbud i vårt land bara vara ett experiment. Experimentets stadium har redan passerats, i det att ett par andra länder, och däribland »det stora landet i väster», som vi säga, sedan flera år ha förbud, såsom också reservanterna i sin motivering anfört. Och likadant är förhållandet i vårt grannland Finland; även där har man redan rusdrycksförbud. Och man kan icke finna, att åtminstone i dessa länder förefinnes någon tanke på att upphäva förbudet. Tvärtom tror jag, att man skärper det mer och mer i dessa länder, som verkligen infört allmänt rusdrycksförbud.

Ett erkännande har ju ändå bevillningsutskottet givit, och det är, att för den händelse det skulle bli en allmän folkmening eller en »klar majoritet», som det säges, för förbudet, skulle väl ändå detta kunna införas. Men det finns flera bland utskottets ledamöter, som jag mycket väl känner, vilka, även om det skulle bliva klar majoritet därför, icke skulle vara med på ett förbud. Och för resten är detta uttryck »klar majoritet» ett mycket tänjbart begrepp. En del mena, att klar majoritet är detsamma som över hälften, en annan del mena 60 %, en del andra 70, 75, 80, för att icke säga 99 %. Och ändå är det naturligtvis icke en klar folkmening enligt en del människors uppfattning. Och för övrigt: varför skall det vara alldeles nödvändigt att fordra en klar folkmajoritet, när det är fråga om att bekämpa ett ont, något, som onekligen av varje människa erkännes vara ett ont? Hur skulle det varit, om en klar majoritet hade erfordrats vid husbehovsbränningens avskaffande 1843—44? Är det troligt, att man då kunnat få en klar majoritet på 60—70 %? Jag tror, att det för visso skulle varit fullständigt omöjligt, och ändå tror jag icke, att det i dag är någon, som ångrar, att man då fattade ett sådant beslut som att upphäva husbehovsbränningen. Jag är alldeles förvissad därom. Det borde väl gå lika bra att genomföra detta på vanlig lagstiftningsväg, eller varför skall just bara

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

detta förslag vara det, som går till folkomröstning? Det kan jag icke förstå. Visserligen är det en stor styrka detta, men att det skulle vara fullkomligt klart, att det skall gå till folkomröstning, det kan jag verkligen icke finna. Man beskärmar sig så mycket över att rusdryckerna åstadkomma så mycket elände, men råda bot för detta, att åstadkomma ett effektivt medel för att råda bot för detta onda finnes icke möjlighet till. Jag för min del kan icke följa med den tankegång, som många av kammarens ledamöter och utskottets ledamöter hava, den tankegång som lyder så: om det finnes många krogar i ett samhälle, så är det verkligen dåligt ställt, det erkänner varje människa, tar man bort några krogar, blir det naturligtvis bättre, det erkänner varena människor, och jag tror att om man tar bort ännu flera, så blir det ännu litet bättre, det erkänna också allesammans, men om man tar bort allesammans, så skulle det bli så rysligt dåligt beställt. Jag får säga för min del, att jag kan icke följa med den tankegången, det är mig fullkomligt omöjligt.

Det är väl numera så, att varena människa förstår detta, att motbokssystemet, som vi nu hava, icke kan göra ett folk nyktert. Jag tror, att även våra motståndare skola till fullo inse detta. Man förstår det, när man dagligdags ser, att förbrukningen på två år har stigit, och att statistiken visar, att brottens antal stigit; då är det väl ändock ett tydligt bevis enligt mitt förmenande, att restriktionssystemet redan nu spelat ut sin roll. Aldrig kan enligt mitt förmenande ett motboks- eller restriktionssystem göra ett folk nyktert, utan det åstadkommer alltid elände, ständigt nya slavar och nya fördärvade och fallna människor. Grunden är alldeles för svag att bygga på enligt mitt förmenande.

Jag är också på det klara med och allesammans även, att ett förbudssystem icke omedelbart kan göra ett folk nyktert. Därtill är naturligtvis begäret hos det nuvarande släktet alldeles för stort, men jag är säker på, att vi skulle kunna lägga grunden till ett nyktert folk genom förbudets införande. Inför alla de sociala skador, som rusdryckerna åstadkomma, tvekar man ändock att skapa ett verkligt effektivt medel mot detta onda, — eller kan någon av kammarens ledamöter säga mig något som tillnärmelsevis åstadkommer så mycket socialt elände och så mycket ont som detta? Då är det naturligtvis både min och allas plikt att i första hand bekämpa detta onda. Man bör väl först bekämpa det som är det större onda och sedan söka komma till rätta med det som är ett mindre ont.

Ja, säger man, men huru skola vi få in dessa pengar, dessa 88—90 miljoner kronor, som behövas? Det skulle dock vara egendomligt, om detta icke skulle kunna gå för sig på annat sätt än just genom rusdryckerna. Svenska folket har råd att dricka upp det tredubbla eller fyrdubbla, och jag kan icke förstå, att pengarna icke skulle kunna tagas ut på ett hederligare sätt än att ockra på lasten.

En annan buse, som man skrämmer med, är att förbudet gjort fiasko i de länder, där det införts. Men besynnerligt är, att dessa folk icke själva se detta bra mycket bättre än folken i främmande länder. De förstå visserligen även de, att icke himmelriket är kommet bara med förbudets införande, och vem är väl så optimistisk, att han tror att redan därmed allt är vunnet? Även jag, som är ansedd såsom en förbudsentusiast, menar icke att allt är bra blott med ett rusdrycksförbud. Man finner emellertid, att folket i förbudsländerna tyllkar sig kring förbudstanken allt mer; man ser det genom att representanterna för förbuds rörelsen i de lagstiftande församlingarna bli allt flera. Detta är väl ett bevis på att förbudet icke gjort fiasko utan haft nytta med sig. Och kanske någon av denna kammares ledamöter tror, att dessa folk icke se lika klart som vi göra. Men nog ha väl människorna i dessa länder förmåga att tänka lika mycket som vi andra. Jag är förvissad om att för den händelse det blivit sämre efter förbudets införande, skulle förbudet för länge sedan ha upphävts,

i all synnerhet när man har så goda medhjälpare i den vägen som våra förbuds-
motståndare.

När man tänker på det öde, som drabbade nykterhetslagstiftningskommitténs förslag till förbudslag, då det för några år sedan var på remiss bland våra myndigheter, kan man icke annat än förvåna sig över, huru litet kontakt med det levande livet dessa hade. De flesta av våra ordningsmyndigheter t. ex. avstyrkte förbud: ur ordningssynpunkt var ett förbud, sade de, icke av behovet påkallat. Ja, huru står det till i det fallet? Härpå ger statistiken ett alldeles otvetydigt svar. Varje år dömas för fylleri mellan 30,000—35,000 personer, och fylleriförseelserna utgöra mellan 70 och 80 % av alla mindre förseelser. Man frågar sig verkligen: huru mycket mera elände behöves, för att man skall erkänna att ett förbud bör genomföras? Och här i Stockholm, där överståthållarämbetet avstyrkte förbudet, dömas varje månad mellan 600 och 700 personer för fylleri. Och dock lär det endast vara var femtonde person, som av polisen uppmärksammas såsom berusad, som blir anhållen. Det torde sålunda vara mellan 9,000 och 10,000 personer årligen, som bara i Stockholm låta berusa sig. Jag undrar ändå, herr Röing, om det icke finnes tillräckligt med slavar för frihetens skull. Ehuru jag sålunda för min del anser, att det enbart ur ordningssynpunkt skulle vara av behovet påkallat att få förbudet till stånd, är dock icke denna synpunkt den viktigaste. Spriten åstadkommer bra mycket större skadeverkningar på andra håll.

Man berömmar sig också så mycket av Sveriges höga kultur och kanske med full rätt, men man ger icke akt på kulturens fiender, de som undergräva densamma. Kulturfolken ha gått under icke därför att kulturen varit för hög, utan därför att man icke tagit sig tillvara för dess fiender, lasterna och utsvävningarna, vilka undergrävt den moraliska kraften hos folket, som därför dukat under. En av de allra största fienderna till vår kultur är väl alkoholen, rusdryckerna. Man bör enligt min mening taga ett riktigt krafttag för att sätta en damm för detta onda, och jag tror också, att det folk, som försöker avskaka sig detsamma, skall bestå i den fredliga kampen för tillvaron folken emellan. Jag vet alltför väl, såsom jag förut nämnt, att med ett förbuds genomförande icke allting skulle vara vunnet — långt därifrån — men jag tvekar icke ett ögonblick om att söka omedelbart klippa av roten till det onda. Sedan tror jag nog, att vi så småningom skola komma till rätta med de utväxter som finnas. Som det nu är växer det ständigt fram flera nya utväxter, om vi klippa av en sådan, och det är alldeles omöjligt att bekämpa dem. Det förslag, som här framlagts, skulle, anser jag, vara till landets och folkets sanna lycka och välfärd.

Jag förstår mycket väl, att förslaget har mycket liten förståelse bland kam-
marens ledamöter, och därför skall jag, herr talman, denna gången icke göra något yrkande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det skulle ju vara onödigt, när motionären icke gjort något yrkande, att ifrån utskottets sida ingå på ett bemötande av de synpunkter, som han framdragit. Jag skall icke heller, herr talman, gå in i någon diskussion med honom om förhållandena i förbudsländerna eller om möjligheten att genom förbudets införande i vårt land kunna skapa ett nyktert folk. Tidpunkten för att debattera den frågan, den föreligger enligt min och utskottets mening icke i dag.

Men till motionären skulle jag vilja säga vad ett par reservanter till bevillningsutskottets utlåtande här framhålla, nämligen att den gång denna fråga föres fram på verkligt allvar, då får det inte vara efter den löst utkastade plan, som den ärade motionären uti sin motion begagnat sig av. Det förefaller mig också ungefär, som om han tagit på denna fråga icke såsom på den verk-

Ang:
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.):

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

ligt stora fråga, som han här nyss framhöll, utan såsom man tar på en bagatellsak.

För bevillningsutskottets majoritet har det varit avgörande, att vi här i landet år 1922 hade en förbudsomröstning. Denna förbudsomröstning gav ju visserligen en liten men dock en majoritet mot, att vi vid lösandet av nykterhetsproblemen i vårt land skulle följa förbudsvägen. Det kan visserligen sägas, att den dag som i dag är ha vi ingen aning om vilken ställning, som är rådande bland det svenska folket, ty det har ju förflutit 2 1/2 år sedan denna förbudsomröstning ägde rum; men det brukar ju i allmänhet räknas såsom riktigt, att intill dess man skapat ett nytt resultat, så måste det senast tillgängliga resultatet vara det, som är avgörande. Och följaktligen, intill dess vi på ett eller annat sätt uttrönt vad svenska folket *nu* tänker i denna fråga, så är självfallet, att förbudsomröstningens resultat av år 1922 måste vara grundläggande för ett ståndpunktstagande i denna sak.

Men utöver dessa synpunkter har bevillningsutskottets majoritet ansett det vara riktigt att skapa en klarhet så långt möjligt är om förbudsfrågans framtida behandling i riksdagen, draga upp bestämda linjer, under vilka förutsättningar riksdagen skulle kunna realbehandla frågan om ett rusdrycksförbuds införande uti vårt land. Vi framhålla här, att det, för att en lagstiftning av den ingripande art, som här är fråga om, skall kunna genomföras, är nödvändigt, att det är tydligt ådagalagt, att denna lagstiftning har stöd bland en klar majoritet av det svenska folket.

Jag skulle således vilja säga, att vad det här i dag gäller för kammaren att ta ståndpunkt till, är just till dessa båda principer: dels om den senaste förbudsomröstningen skall vara avgörande för vårt ståndpunktstagande till frågan om förbudets införande nu, dels under vilka förutsättningar detta skall ske, d. v. s. att en klar majoritet bland folket skall stödja kravet på rusdrycksförbud, för att riksdagen skall kunna gå till en realbehandling av ärendet om förbudets genomförande.

Riksdagen har i dag tillfälle att skapa klarhet i dessa saker genom ett antagande av den motivering, som utskottet här framlagt, och jag skulle därför vilja uttala den förhoppningen, att kammaren genom ett bifall till bevillningsutskottets förslag understryker just dessa uttalade synpunkter.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Röing: Herr talman! Jag skulle icke ha begärt ordet i den föreliggande frågan, om icke den ärade motionären i sitt anförande framställt en fråga till mig. Men innan jag går att besvara den frågan, kan jag ej underlåta påpeka, huru de organiserade nykterhetsvännerna inom bevillningsutskottet och uppenbarligen ävenledes inom riksdagen ha uppfattat denna motion. Två av de ivrigaste förbudsvännerna inom bevillningsutskottet, herrar Johan Bergman och Elof Ljunggren, karakterisera denna motion såsom ett löst utkast och ifrågasätta, om motionären verkligen haft allvar med motionen ifråga.

Jag vill ävenledes använda detta tillfälle att inlägga en bestämd gensaga mot det sätt, varpå den ärade motionären tillåter sig att ge uttryck för sin uppfattning på grund därav att ett visst antal kvinnor uttagit den motbok, som de ha rättighet erhålla. Jag kan icke, herr talman, finna, att det är tillbörligt att uttrycka sig om det 40-tusental kvinnor, som under de sista åren tillåtit sig använda denna sin rätt, på sådant sätt, som motionären gjort. Motionären karakteriserar nämligen dessa kvinnor, emedan de blivit motboksinnehavare, såsom »alkoholiserade». Han använder detta uttryck i motiveringen till sin motion. Sedan han framhållit den nytta, som restriktionssystemet medfört, fortsätter han: »Men en annan större fara hotar, den nämligen, att alkoholiseringen av vårt folk sprider sig i allt större utsträckning genom motbokssystemets införande, och det ser

ut, som om svenska folket snart icke skulle ha kraft nog att avskaka sig detta fruktansvärda onda. I synnerhet synes alkoholiseringsgripa omkring sig bland kvinnorna, det visar sig nämligen, att antalet kvinnor, som ha motbok, stigit från 42,612 år 1919 till 84,442 år 1924.» Är det tillbörligt att kasta ut en dylik beskyllning mot de kvinnor, som ha rätt erhålla en motbok, som de vilja begagna sig av vid något tillfälle, då de såsom gäster hos sig se släkt och vänner, vilka icke äro absolutister? Jag kan som sagt icke finna tillbörligt, att benämna dessa kvinnor som »alkoholiserade».

Den ärade motionären framställde en direkt fråga till mig: hur långt skall det gå, innan herr Röing ger sin röst till förmån för ett rusdrycksförbud i vårt land, då han ser huru fylleriförseelsernas antal ökas år från år? Ja, vore det så, herr Bodén, att statistiken visade, att här i vårt land, där vi icke ha rusdrycksförbudet, fylleriförseelserna ökades i oroväckande grad, då däremot samma förseelser minskades på ett glädjande sätt i våra grannländer, där förbudet införts, nämligen i Finland och i Norge, då skulle jag gärna ge min röst, visserligen icke till förmån för förbudet, men till förmån för en betydande skärpt lagstiftning för att motarbeta missbruket av alkoholhaltiga drycker. Men går man till statistiken, herr Bodén, så finner man, huru det restriktions-system, som vi ha här i Sverige, verkat i nykterhetsvänlig riktning, vilket herr Bodén också medger i motiveringen till sin motion. Och undersöker man t. ex. förhållandena i vår huvudstad med en befolkning på mellan 4 à 500,000 invånare, så finner man, att då antalet fylleriförseelser under kvartalet april—juni 1922 uppgick till 1,828 stycken, så uppgick det för de båda sista kvartal, som den officiella statistiken medtager, nämligen januari—mars och april—juni 1923 till resp. 1,616 och 1,648 fylleriförseelser, sålunda en minskning i desamma; däremot ha fylleriförseelserna under samma kvartal i Helsingfors, trots denna stad icke har mer än en tredjedel av Stockholms befolkning, ökat successivt ifrån 2,518 upp till 4,097, och i Oslo under samma kvartal från 3,972 till 6,111 stycken. Denna statistik talar sitt tydliga språk men i strid mot den uppfattning, som herr Bodén gav uttryck åt. Jag har icke haft tillfälle sedan förbudet infördes i Finland att besöka detta land förrän i oktober månad förra hösten. Jag blev överraskad, när jag måndagen den 13 oktober kom till Helsingfors och öppnade en morgontidning, att finna, att det under lördagen den 11 oktober och söndagen den 12 oktober anhållits av polisen i Helsingfors mellan 350 och 400 personer, emedan de icke voro nyktra. Och under de två veckor, som jag hade anledning vistas i Finland, styrktes jag i min uppfattning, att ett förbud i många hänseenden skadar ett lands befolkning.

Jag ber därför, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr talman! Ärade kammarledamöter! Jag ber först att få uttala min sympati för den idé, som ligger till grund för ifrågavarande motion. Motionen har emellertid avstyrkts av ett enhälligt bevillningsutskott, och motionären själv har ju inte ens yrkat bifall till densamma. Under sådana förhållanden och då det inom utskottet sitta flera ledande nykterhetsmän, är det ju tydligt, att motionen icke bara icke kommer att bifallas, utan den kommer ju inte ens att egentligen anses såsom någon opinionsyttring från nykterhetsfolket i den här kammaren.

Det är ju möjligt, att man kan diskutera, huruvida tidpunkten nu är lämplig att framföra en sådan här motion. Jag kan emellertid icke gilla utskottets mening i denna sak. Utskottet pekar nämligen på att vi nyligen haft förbudsomröstning, nämligen år 1922, och anser det uteslutet att nu antaga ett lagförslag i den riktning, som avser ett rusdrycksförbud; då nämligen en majoritet av de röstande gav sin mening till känna, att de ville ha rusdryckerna kvar.

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

Herr Pers har avgivit en reservation, där han helt kort och gott säger: »Eftersom svenska folket efter förbudsomröstningen 1922 icke tillkännagivit sådan anslutning till kravet på rusdrycksförbud, att ett sådant har utsikt att upprätthållas och bliva till avsett gagn», anser han, att utskottet med denna korta motivering bort hemställa om avslag på ifrågavarande motion.

Jag skall långt ifrån förneka de svårigheter, som givetvis komma att göra sig gällande, då man skall försöka införa och upprätthålla ett rusdrycksförbud. Säkert är det emellertid, att om man inte ens gör ett försök i den riktningen, så kommer heller aldrig något förbud att införas. När man talar om denna för övrigt synnerligen knappa majoritet, som spritvännerna vunno år 1922, måste man dock ställa detta i belysning av de maktresurser och de agitationsmetoder, som under förbudsomröstningen kommo till synes från förbudsmotståndarnas sida. Man tar väl icke så mycket fel, om man ser saken på det sättet, att de ekonomiskt maktägande här i landet vilja ha spriten kvar. Man vill detta av två orsaker, dels på grund av ren njutningslystnad, och å andra sidan från den synpunkt, som jag icke kan neka till är riktig, att folket är lättare att tygla, om det använder sig av rusdryckerna. Därför var det också, som man under förbudsomröstningen mobiliserade alla krafter emot förbudet. Man överdriver väl inte, om man säger, att den agitation, som då bedrevs, var en långt ifrån saklig utan i stället en skrämselfagitation rörande de förhållanden, som skulle inträda, i händelse att ett förbud infördes. Hur köpte man icke här de svenska tidningarna? Hur ställde sig icke dessa på spritkapitalets sida? Var stodo t. ex. de stora tidningarna här i Stockholm? Fanns icke en fullständig enhetsfront — om man nu undantager Svenska Morgonbladet — från Stockholms Dagblad till Socialdemokraten, där man enigt slogs för att man skulle rösta mot förbudet? Det fördes i dessa tidningar en fullständig hetsagitation mot förbudet, en hetsagitation, som bar frukter — det är visserligen alldeles riktigt. Det torde icke vara kammarens ledamöter obekant — jag har studerat det på olika orter — att det fanns nykterhetsfolk, som faktiskt ville ha rusdrycksförbud i Sverige, men som på grund av denna skrämselfagitation ändock röstade mot förbudet.

När man ställer detta förhållande såsom bakgrund till förbudsomröstningen, så måste man medge, att de 925,097 rösterna för spritens bibehållande, som med 35,965 röster vunno över de 889,132, som avgåvos för rusdrycksförbud, icke voro så överväldigande. Man måste konstatera, att detta faktiskt var en synnerligen dålig seger för spritvännerna, synnerligast med hänsyn till de maktresurser, som stodo dessa till buds, och de agitationsmetoder, som dessa använde sig utav. Tar man hänsyn till detta måste man samtidigt konstatera, att resultatet långt ifrån avspeglar den verkliga stämningen för eller emot förbudet i Sverige. Vi ha ju emellertid dessa svårigheter fortfarande kvar, och vi torde alltid få ha dem kvar, så länge överhuvud taget det kapitalistiska samhällssystemet består. Tidningspressen står i stort sett på deras sida, som vilja ha spriten, myndigheterna göra det likaså; och på grund därav kan man givetvis icke förneka de svårigheter, som göra sig gällande, då man går in för ett rusdrycksförbud.

Vad däremot motbokssystemet angår, har även här delvis framhållits, att det skulle ha gjort någon god verkan; det skulle med sin s. k. »fostrande» betydelse, med indragning för vissa personer av motböcker o. s. v., ha verkat i god riktning. Däremot talar dock i alldeles motsatt riktning den statistik, som under de senare åren har av socialstyrelsen framförts. Vi hade ju under föregående år 36,000 fylleriförseelser mot 33,000 år 1923, sålunda en ökning av fylleriförseelserna med 3,000 fall. 1922 hade vi 28,200 fylleriförseelser, varför det i sanning ser ut, som om dessa trots restriktionssystemet skulle ökas år från år.

Ja, herr talman, egentligen skulle jag kunna yrka bifall till motionen, men som frågan nu ligger inom nykterhetsrörelsen själv avstår jag ifrån att framställa något yrkande.

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

Herr Ljunggren: Herr talman! Jag hade icke tänkt att yttra mig i denna debatt, men jag har blivit uppkallad av herr Röings anförande. Till en början vill jag deklarerera min fulla anslutning till den tanke, som genomgår herr Bodéns motion, nämligen att söka så småningom, när tiden därtill är mogen, genomföra allmänt rusdrycksförbud som det bästa och lämpligaste sättet att motverka fylleriet här i landet. Men jag har icke, såsom synes av föreliggande betänkande, kunnat vara med om att tillstyrka denna motion. Jag vill i detta avseende hänvisa till vad jag och professor Bergman anförde i betänkandet. Det synes mig också, som om bevillningsutskottet och i synnerhet den fraktion, som herr Olsson i Gävle företräder, avfärdat denna sak alldeles för snävt. Det är på denna grund, som vi gått fram med en särskild reservation, i vilken vi påvisat, att det alldeles icke är säkert, att den omröstning, som skedde år 1922, för närvarande kan anses vara tillfinnandes och ha gällande kraft, ävensom att utvecklingen kan — med hänsyn till vad som skett i andra länder, speciellt i Amerika — gå fort nog. Emellertid ha vi varit nödgade att instämma i det slut, vartill utskottet kommit. Skall det dock läggas någon särskild vikt vid motiveringen till avslaget, anhåller jag att man fäster det avseende, som är möjligt, vid den av oss framlagda reservationen.

Beträffande sedan herr Röings anmärkning mot uttrycket »alkoholiserade kvinnor», kan det synas, som om nämnda uttryck vore minst sagt synnerligen ogrannliga. Jag vill dock hänvisa herr Röing till att själva fylleriststatistiken talar om, att under det senare kvartalet år 1924 voro 2.1 % av de personer, som dömdes för fylleriförseelser, kvinnor. Man får väl ändå säga, att den procenten åtminstone borde kunna taga åt sig åtskilligt av vad som står i herr Bodéns motion.

Herr Röing sade vidare, att det befunnits, att fylleriförseelserna här i Sverige icke avsevärt stigit på senare tid. Den föregående talaren, herr Spångberg, har gentemot detta hänvisat till statistiken, och ser man på t. ex. förhållandena år 1924, finner man tydligt, att han har rätt i sina erinringar. Jag skulle också kunna taga några siffror för den första månaden under innevarande år för att ytterligare understryka detta påstående. Den totala försäljningen av spritdrycker för konsumtionsändamål i januari 1925 uppgick enligt kontrollstyrelsens statistik till 2,261,757 liter mot 2,107,943 liter i januari 1924. Att konsumtionen sålunda är i stigande, kan icke bestridas. Herr Röing påpekade sedan det otroliga i att tendensen skulle vara sådan även här i Stockholm. Jag ber då att få hänvisa därtill, att under samma månad, januari 1925, antalet personer, som anhållits för fylleri i Stockholm, uppgick, enligt Stockholms nykterhetsnämnds meddelande, till 608, under det att motsvarande siffra för år 1924 var 470. Vad vill herr Röing mera begära av statistiken i det fallet? Även om man icke kan döma om läget över huvud efter ställningen under bara en månad, synes dock stigningen av spritkonsumtionen vara fullt konstaterad.

Vad sedan angår fylleriet i Stockholm, jämfört med andra huvudstäder, exempelvis Oslo och Helsingfors, vill jag be att i någon mån få rätta till herr Röings uppfattning. Under åren 1924 och 1923 uppgick antalet fylleriförseelser i Stockholm till 8,181 resp. 8,069, alltså stigande tendens. I Oslo voro siffrorna resp. 18,708 och 22,504, d. v. s. fallande tendens, i Helsingfors resp. 16,444 och 15,564. Det är tydligt, att det är på grund av tendensen, som man kan draga några slutsatser, och icke av de absoluta siffrorna. Med kännedom om stockholmspolisens praxis att icke anhålla mer än ett fåtal av gatufylleristerna, är det ingen som betvivlar, att statistiken skulle varit betydligt ofördelaktigare

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.

(Forts.)

för Stockholm, om man här hållit efter fylleristerna lika strängt som i Oslo och speciellt i Helsingfors i synnerhet på senare tid.

Jag skall för övrigt taga mig friheten hänvisa till vad som står i »Sociala Meddelanden», häfte nr 2 för i år, sida 441. Beträffande »Nordens huvudstäder» heter det: »Då av gatufylleriet blott en viss, efter ortens praxis växlande del blir föremål för polisingripande och sålunda redovisad i statistiken, kunna dessa siffror knappast göra anspråk på att giva en inbördes fullt jämförbar bild av nykterhetstillståndet i resp. städer.» Detta påpekande är alltså ett omdöme, som kan vara ägnat att i viss mån korrigera herr Röings slutledningar.

Jag vill vidare beträffande nykterhetstillståndet i Finland fästa mera vikt vid vad personer ur ledande, framskjuten ställning i det landet säga därom än vid vad som säges av sådana, som skåda saken på avstånd. Jag såg häromdagen ett uttalande av den nye presidenten i Finland, och jag kan icke neka mig nöjet att citera ett par rader ur detsamma, då det står i alldeles uppenbar strid mot den teori, som herr Röing här gjort sig till tolk för. Presidenten säger, att »förbudslagen visserligen icke ännu lyckats fylla sin uppgift att skapa allmän folknykterhet, emedan smugglingen och icke minst de förbudsfientliga tidningarna och dessa närstående folkelement hopat oerhörda svårigheter i lagstiftningens väg». Men å andra sidan betonade han med mycket eftertryck, att »tillståndet i större delen av landet och speciellt bland de breda folklagren väsentligen förbättrats». Det förefaller mig, som om man borde lägga mera vikt vid ett sådant vittnesbörd än vid påståenden, som kunna göras på håll, vilka äro fjärrare från Finland. Jag såg också häromdagen ett uttalande från kyrkoherde Stenwall i Munsala, Vasa län — sålunda en enskild man visserligen, men jag vänder ju mig också i detta anförande mot ett påstående av en enskild man — där han säger: »Det gångna året har förresten för nykterhetsfolket i allmänhet varit ett segerns år. Tidningspressen har intagit en mindre negativ ställning och präglas nu över huvud av en mycket måttfullare ton än tidigare. Allt flera röster höjas för att de bildade borde verksamt deltaga i nykterhetsarbetet på övertygelsens väg, vilket de länge så varmt rekommenderat — utan tvivel en god frukt av förbudslagen — utan att själva lägga ett strå i kors för saken. Vi se med de största förhoppningar framtiden an.»

Även i fråga om Norge vill jag citera ett par ord. I remissdebatten i det norska stortinget för någon tid sedan uttalade sig statsministern om förhållandena i Norge i detta avseende. Nu vet herr Röing emellertid lika väl som jag, att det i Norge icke finnes något förbud, endast ett s. k. brännvinsförbud, som vi »nykterister», om jag får använda det uttrycket, icke vilja vara med om att införa; vi vilja ha ett verksamt, alla rusdrycker omfattande förbud. Statsministern yttrade, att sedan receptlagen trätt i kraft, förbrukningen av brännvin minskats med icke mindre än 883,300 liter. Man kunde fråga sig, om icke denna minskning ökar smugglingen. På detta svarade han: nej, jag tror att smugglingen också minskats. Han påpekar sedan i sitt anförande i remissdebatten, att man naturligtvis icke bör i vanliga tider använda spriten för att ekonomisera budgeten.

Jag hade som sagt icke alls tänkt yttra mig i denna fråga, men det var åtskilliga saker, som jag fann mig föranlåten erinra om med anledning av herr Röings anförande. Den fråga det här gäller är så pass komplicerad, att man icke kan såsom här synes ske, utan vidare fördöma deras aktion, som anse, att något, ja mycket bör göras för att stävja superiet och de ordningar här i landet, som uppkomma på grund av rusdryckshanteringens skadliga verkningar.

Herr Röing: Herr talman! Det var en passus i herr Ljunggrens anförande, som glädde mig att höra. Nämligen då han tog avstånd från motionärens generaliserande uttalande att de kvinnor, som uttaga motbok, vore alkoholiserade.

Herr Ljunggren framhöll i detta sammanhang, att enligt socialstyrelsens utredning 2,1 % av de personer, som under ett kvartal åtalats för fylleriförseelser, voro kvinnor. Den siffran känner jag väl till, herr Ljunggren, men jag tillåter mig påpeka, att den debatt, som både herr Spångberg och herr Ljunggren nu tagit upp, bör föras vid behandlingen av nästa utskottsbetänkande, och det är därför, herr talman, som jag föredrager få återkomma både till denna siffra och till vissa andra uttalanden som de båda sista ärade talarna gjorde, när nämnda utskottsbetänkande är föredraget.

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag hade icke tänkt gå upp i denna debatt, men det var ett uttalande av herr Ljunggren, som föranledde mig att begära ordet. Herr Ljunggren sade nämligen, att det kunde ifrågasättas, om över huvud taget 1922 års förbudsomröstning hade gällande kraft. Jag uttalade på sin tid mina tvivel om, huruvida tidpunkten för förbudsomröstningen var lämplig, och huruvida en sådan omröstning kunde föra nykterhetsfrågan framåt. Men då man nu säger, att denna omröstning icke har gällande kraft, så nödgas jag göra en fråga till herr Ljunggren. Om vi tänka oss, att omröstningen lett till det resultatet, att det blivit majoritet för förbudet och att detta blivit genomfört, om då de, som icke önskat ett sådant förbud, i denna stund kommit och sagt: vi anse, att 1922 års förbudsomröstning icke kan gälla längre, huru skulle ett sådant uttalande bedöms från herr Ljunggrens och hans meningsfränders sida? Jag tror, att det är minst sagt oförsiktigt att göra dylika uttalanden som herr Ljunggren nyss, och jag har begärt ordet för att ge uttryck åt den oförgrifliga meningen, att man med sådana uttalanden icke gagnar nykterhetssaken. Jag erkänner gärna, att det finnes mycket, som talar för, att nykterhetsfrågan slutligen kommer att lösas genom införande av totalförbud. Jag vill emellertid därjämte betona, att det är så pass omtvistat, huruvida förbud en gång kommer att införas, och framför allt förefaller tidpunkten för införande av förbud så pass avlägsen, att det säkerligen torde vara skäl för dem, som vilja ådagalägga ett verkligt nykterhetsintresse, att icke alldeles bortse från de övriga vägar, som kunna befrämja en allmän folknykterhet. Följden av att man jämt och ständigt diskuterar förbudsfrågan blir, att bra litet positivt utträttas för nykterhetsfrågans lösning.

Åtskilligt annat av vad herr Ljunggren yttrat skulle kunna inbjuda till en kritisk granskning. Det finns åtskilligt herr Ljunggren näraliggande, som varit ägnat att inge den föreställningen, att herr Ljunggrens och hans meningsfränders uppträdande icke uteslutande varit förestavat av verkligt nykterhetsintresse. Jag skall emellertid icke ingå härpå, utan jag vill endast rikta en vädjan till herr Ljunggren att icke göra sådana uttalanden som dem, han nyss fällde. De äro icke ägnade att gagna nykterhetssaken.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Det är ett uttryck i bevillningsutskottets ärade ordförandes första anförande som uppkallat mig till ett bemötande. Herr Röing sökte bagatellisera vad som enligt min mening är det mest betydelsefulla av motionens innehåll, nämligen motionärens påpekande av alkoholbrukets tilltagande utbredning bland kvinnorna. Tidsläget är icke sådant, att det nu torde vara lämpligt att taga upp förbudsfrågan. Men vid genomläsandet av motionen inhämtas, att på fem år antalet för kvinnor utfärdade motböcker fördubblats. Antalet dylika motböcker har ökats från i runt tal 42,000 till 84,000. Om det förhåller sig så, att motboks innehav är uttryck för spritbehov, måste varje tänkande svensk sätta denna ökning i samband med den förändring av kvinnans ställning i hemmet, som ägt rum icke minst i och med den i raskt tempo fortskridande industrialiseringen, som fått

Ang.
allmänt rus-
drycksförbud.
(Forts.)

så fast fot och vuxit sig så stark i vårt land. Det skulle innebära en stor fara för det svenska folkets fortfarande bestånd som en kraftfull nation, om även kvinnorna, som vissa tecken synas tyda på, skulle få begär efter alkohol. Säkert är, att det städse varit den omständigheten, att kvinnorna i fråga om begagnande av rusdrycker ådagalagt en starkare återhållsamhet än männen, som bevarat vårt folks hälsa, generation efter generation. När herr Röing, i det han försökte att bagatellisera detta förhållande, förebrådde motionären, att denne på ett missvisande sätt begagnat sig av statistiska uppgifter, vilket han icke gjort med en välvillig tydning, men i nästa andedrag på tal om förhållandena i Finland framhöll, att, samma afton, som herr Röing anlant till Helsingfors, antalet anhållna i nämnda stad uppgått till så och så många personer, gjorde herr Röing sig odisputabelt skyldig till samma missbruk av statistiska uppgifter, som, enligt hans åsikt, den ärade motionären låtit komma sig till last. Det är nämligen, som redan i denna debatt påpekats, en väsentlig skillnad mellan förhållandena i ett förbudsland och förhållandena i ett land, sådant som vårt, så tillvida som i ett förbudsland varje person, som synes berusad eller polisen kommer på med att inneha sprit, måste för att undgå att bli anhållen kunna nöjaktigt göra reda för på vad sätt han erhållit ifrågavarande sprit. I vårt land återigen, där något spritförbud icke existerar, fordras blott att icke bli liggande i rännstenen eller att uppträda förargelseväckande för att slippa bli anhållen. Herr Röing, som borde veta detta, bör icke, efter att först ha klandrat motionären för att denne på ett missvisande sätt har använt sig av statistiska uppgifter, omedelbart därpå själv göra sig skyldig till samma förfaringssätt. Herr talman, jag har endast velat göra dessa påpekanden, så att vad bevillningsutskottets ärade ordförande yttrat icke må stå oemotsagt.

Herr **Ljunggren**: Med anledning av herr Magnussons i Skövde anförande skall jag bedja att få förtydliga mitt uttalande i denna sak, och jag skall till den ändan ordagrant citera vad som yttrats i den av mig och herr Bergman avgivna reservationen, och som icke torde kunna missförstås: »Folkomröstningens resultat blev alltså, att förbudets motståndare befunnos vara i en svag majoritet bland de röstande (cirka 51 procent mot 49). Ett stort antal röstberättigade gav emellertid ej sin mening tillkänna, vadan någon fullt tillförlitlig kännedom om folkflertalets ställning till förbudstanken icke kan sägas hava vunnits. Dessutom är det givetvis icke i och för sig klart, att 1922 års omröstningsresultat i allo motsvarar folkstämningen nu, på tredje året därefter. Men då det varken genom förnyad folkomröstning eller på annat sätt ådagalagts, att meningarna i frågan undergått sådan förskjutning, att förutsättningarna för ett krav på omedelbart beslut om allmänt och permanent rusdrycksförbud just nu skulle förefinnas, finner utskottet sig icke kunna tillstyrka bifall till den nu föreliggande motionen.» Jag har sålunda i denna fråga fullt och tydligt uttalat min mening.

Jag vill tillika på det allra bestämdaste protestera mot herr Magnussons i Skövde insinuation, att nykterhetsfolkets arbete för att få nykterhetsfrågan löst icke uteslutande skulle ha förestavats av ett verkligt nykterhetsintresse. Det skall vilja en bra hård panna till för att komma fram med en dylik insinuation! Betänk blott allt vad nykterhetsfolket för denna sak gjort under de sista åren, alla uppoffringar, allt osjälviskt arbete, för att inte glömma all den smålek som drabbat dem, därför att de i enlighet med sin övertygelse gått fram på den väg, de ansett vara den riktiga. Vem som skadar nykterhetsaken mest, jag genom mina i dag gjorda påpekanden eller herr Magnusson i Skövde genom den insinuation han här i dag utslungat, vill jag lämna därhän. Jag kan i detta sammanhang icke underlåta att erinra herr Magnusson i Skövde om en del av vad det svenska nykterhetsfolket på blott ett enda år offrat för

främjande av nykterhetskassen. Jag kan sålunda meddela, att t. ex. goodtemplarorden nästföregående år för nykterhetsverksamheten utgivit icke mindre än 1,420,755 kronor och 89 öre och Sveriges Blåbandsförening 518,142 kronor och 67 öre. Medlemmarna av det lilla nykterhetssällskap, som jag själv tillhör, ha sålunda av sina i regel knappt tillmätta tillgångar uppoffrat nära en halv miljon kronor. Nationaltemplarorden har under ifrågavarande tid för samma ändamål utgivit 470,398 kronor och 39 öre. För att giva herr Magnusson i Skövde ytterligare belägg för sanningen av vad jag yttrat om nykterhetsfolkets starka nykterhetsintresse, vill jag också framhålla, att t. ex. goodtemplarorden under år 1924 hållit 87,754 nykterhetsmöten, att Sveriges Blåbandsförening anordnat 14,093 dylika möten, nationaltemplarorden 46,000 och den lilla föreningen Sveriges Studerande ungdoms helykterhetsförbund ända till 1,100 möten, endast under det gångna året.

Jag får verkligen säga, att man skall hava bra liten kännedom om saker och förhållanden för att våga stiga upp i riksdagens andra kammare och säga eller låt vara blott insinuera, att icke verkligt nykterhetsintresse skulle ligga bakom nykterhetsfolkets strävanden.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Jag har icke vänt mig mot att herr Ljunggren framhållit, att nykterhetsfolket är besjälade av ett verkligt nykterhetsintresse, utan jag har vänt mig mot den passus i hans yttrande, som gick ut på att han icke ville tillerkänna 1922 års folkomröstning i förbudsfrågan gällande kraft. Nog borde väl alla de, som på sin tid intresserade sig för och voro med om att genomdriva nämnda folkomröstning ha klart för sig att en så stor apparat som den, som då sattes i gång, icke åvägabragtes för ett uttalande, som skulle ha gällande kraft under blott några månader och vars verkan man, om omröstningen utföll emot nykterhetsfolkets önsningar, sedan skulle söka tillintetgöra på agitationens väg. Jag uppberar vad jag förut sagt: Om omröstningen givit motsatt resultat, och om nykterhetsfolkets motståndare därefter förklarat sig icke vilja tillerkänna detta resultat gällande kraft, skulle man haft fullt skäl att tillbakavisa en sådan uppfattning såsom varande oriktig. Jag har nyss vågat uttala att man, enligt min åsikt, icke gagnar nykterhets-saken med sådana överord som dem herr Ljunggren i dag yttrat i denna kammare, och jag tilltror mig att kunna stå för detta mitt uttalande. Jag har velat ha sagt, att om man oupphörligt ropar på förbud, trots att vårt folk genom allmän folkomröstning sagt ifrån, att det icke vill veta av förbud, inriktar man sig därmed på strävanden, som, så vitt jag kan se, icke äro möjliga att inom överskådlig framtid realisera, och försummar i samma mån att ägna sig åt det arbete, som ligger närmast till hands, nämligen att på andra vägar söka främja folknykterheten i landet. Ett sådant handlingssätt är ägnat att inge den misstanken, att nykterhetsfolket mera intresserar sig för förbudssträvandena än för nykterheten som fostrande rörelse. Jag tror, att det måste tålas, att ett dylikt uttalande, som det av mig nyss gjorda, göres. Jag anser, att herr Ljunggren en smula i onödan avgivit sina kraftiga protester. Vad jag yttrat är, det vågar jag hävda, besjälade av ett verkligt nykterhetsintresse. Det är nu för sent att göra förbudsomröstningen om intet. Hade man velat göra det, skulle man försökt det på ett tidigare stadium eller riktigare aldrig framdrivit densamma. Man kan icke nu komma undan med att säga, att förbudsomröstningen icke har någon betydelse. Det är i stället riktigare att koncentrera sitt arbete på vad som är genomförbart, d. v. s. på att på andra nu möjliga vägar än genom förbud främja nykterheten. Därmed må icke vara sagt, att man helt och hållet bör uppgiva förbudssträvandena, men man bör icke i tid och otid syssla med dem.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.

Till avgörande förelåg härpå bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av väckt motion om begränsning av nya årsklassers rätt till inköp av spritdrycker.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 154, hade herr *Björnberg* föreslagit, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i nu gällande rusdrycksförsäljningsförrättning, att från och med år 1926 nya årsklasser icke skulle tilldelas s. k. motböcker med rätt till inköp av spritdrycker.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid betänkandet voro emellertid fogade reservationer av herrar *Pers* och *Olsson* i Gävle, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava annan i deras reservation angiven lydelse; samt

av herrar *Bergman*, *Johan Peter Johansson*, *Alexis Björkman* och *Ljunggren*, vilka hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till lagstiftning i det syfte, motionen avsåge.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr *Ljunggren*: Herr talman! Jag nästan ber om ursäkt, att jag ånyo nödgas begära ordet, låt vara att det icke sker i samma ärende som nyss. Som jag reserverat mig mot bevillningsutskottets betänkande, har jag emellertid ansett det nästan vara min skyldighet att med några få ord motivera min ståndpunkt.

Som framgår såväl av motionen som av utskottets utlåtande innebär det s. k. »Umeåsystemet» i fråga om utminuterung bland annat, att minimiåldern för erhållande av motbok i Umeå höjts år 1923 från 25 till 26 år samt år 1924 till 27 år. Meningen är tydligen, att minimiåldern för varje kommande år skall höjas med ytterligare ett år, så att all utminuterung så småningom kommer att upphöra. Motivet till dessa bestämmelser torde vara att söka i en hos vederbörande stadsfullmäktige förefintlig bestämd önskan att med en dylik anordning inom de nuvarande restriktionsbestämmelsernas ram söka åstadkomma så stor nykterhet som möjligt och framför allt att söka skydda ungdomen, de nya årsklasserna från de gamla alkoholförbrukarnas vanor. För att göra systemet mera effektivt har man i Umeå tillika förbjudit all utskänkning av spritdrycker å stadens restauranger. Såvitt jag har mig bekant har Umeåsystemet i nykterhetshänseende visat endast goda verkningar, låt vara, att motståndarna och enkannerligen restauranginnehavarna i staden visat sig förargade och gjort sura miner för att de icke numera ha samma lätthet att åtkomma sprit som förr och att draga ekonomisk vinst av sin rörelse. Att en del personer sökt sig över till andra kontrollområden för att på så sätt erhålla ökad spritutdelning — icke ens de äldre årsklasserna få i Umeå mer än en liter i månaden — förändrar icke det goda intrycket av den nykterhetseffekt, detta system medför. Den som är anhängare av allmänt rusdrycksförbud skulle ju kunna känna sig frestad att låta spritförsäljningen fortgå utan några som helst inskränkningar och att icke arbeta för en skärpning av gällande restriktionslagstiftning, för vars tillkomst förbudsvännerna för övrigt, som bekant, icke bära ansvaret. Man skulle kunna resonera som så, att ju värre förhållandena gestalta sig, desto förr kommer svenska folket att inse nödvändigheten av att helt och fullt göra slut på rusdryckshandlingen genom införande av allmänt rusdrycks-

förbud. Då jag icke kunnat tillägna mig en sådan uppfattning, har jag velat vara med om att söka genomdriva sådana *förbättringar* av gällande lag som, åtminstone i någon mån, kunna vara ägnade att minska superiet, viss om att svenska folket tack vare stigande upplysning så småningom skall komma till insikt om, att rusdryckshanteringen är av ondo och att den bör genom ett allmänt rusdrycksförbud bringas att försvinna. Bevillningsutskottets majoritet synes emellertid vara ganska belåtet med nu gällande lagbestämmelser och har icke blott avstyrkt motionärens förslag utan även avvisat reservanternas vädjan om att utskottet måtte föreslå riksdagen att till Kungl. Maj:t avläta en skrivelse med begäran om utredning i motionens syfte. Utskottet har icke velat vara med om några åtgärder, som skulle kunna leda hän emot det befarade rusdrycksförbudet, inte ens till »en etapp på vägen» mot förbudets införande. Vad vill då utskottet egentligen? Därom lämnas intet som helst besked. Av utskottsutlåtandet framgår endast att utskottet icke önskar framlägga något förslag i motionens riktning.

Uppenbarligen är emellertid ställningen här i landet, såsom också i den föregående debatten framhållits, i nykterhetskänseende sådan, att statsmakterna borde känna sig föranlåtna att tillgripa kraftiga åtgärder för åstadkommande av bättre förhållanden. Ingen vill väl påstå, att den år efter år fortgående ökningen i motböckernas antal är något att glädjas över. År 1916 var motböckernas antal 794,246, år 1919 1,020,660. Sedermera har antalet motböcker år efter år stegrats, så att det i september nästlidet är uppgick till 1,033,416. Ökningen kommer säkerligen att alltjämt fortgå. Även om man icke om de kvinnliga motboks innehavarna använder så starka uttryck, som ha fällts om dem i dagens debatter, får man väl dock anse, att det icke är ett glädjande faktum, att de kvinnliga motboks innehavarnas antal ökats från 42,612 år 1919 till 84,442 år 1924. Om en sådan utveckling kan väl icke sägas, att den går i rätt riktning. Det oaktat vill man icke vidtaga några åtgärder för att genom lagstiftning söka skydda ungdomen, de nya årsklasserna.

År 1919 konsumerades i vårt land 14.4 miljoner liter spritdrycker, däri ej inräknat vin och maldrycker. År 1923 hade konsumtionen stigit till 26.3 miljoner liter. Kan det vara rimligt att låta en sådan utveckling fortgå? Svenska folkets utgifter för rusdrycker, svagare maldrycker oräknade, uppgingo år 1923 till 180.6 miljoner kronor. Hur kan man ändå anse, att allt är bra som det är och detta trots den ekonomiska nöd och den arbetslöshet, som under nämnda år varit och alltfört äro rådande? Det allmänna nykterhetstillståndet framgår även av det stora antal fylleriförseelser, som förekommit. År 1924 sakfölldes enligt »Sociala Meddelanden», utgivna av Kungl. Socialstyrelsen, för fylleri 32,178 personer. Av de sålunda sakfälda voro 22 procent, eller 6,608 personer, under 25 år, d. v. s. just sådana personer som man velat skydda genom det s. k. Umeåsystemet.

Som förut framhållits äro även fylleriförseelserna i stigande i samma mån som konsumtionen tilltager. År 1923 begingos 30,008 fylleriförseelser. År 1924 hade antalet dylika förseelser ökats till omkring 36,000. Mer än 72 procent av alla våldsbrott torde begås under rusets inflytande. Jag vill slutligen endast tillägga att konsumtionen även innevarande år är i kraftig stigning, och får jag i det hänseendet hänvisa till de siffror, som jag i ett föregående anförande meddelat.

Varför, herr talman, har jag nu tillåtit mig att göra denna lilla överblick, varmed jag måhända en smula tröttat kammarens ledamöter? Jo, jag har med mitt anförande velat i någon mån påvisa, att alkoholkonsumtionen, med ty åtföljande skadliga verkningar för den enskilde och samhället, i vårt land är stadd i *stigande* och att våra rusdryckslagar därför äro i behov av snar reformering från statsmyndigheternas sida. Vill man icke införa allmänt rusdrycks-

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

förbud, så vill man väl i alla fall på annat sätt söka råda bot för det onda. Kammarens ledamöter ha nu ett tillfälle att visa sin goda vilja härutinnan. Ett av de medel, som enligt min uppfattning med fördel skulle kunna användas för att åtminstone i någon mån nedbringa alkoholkonsumtionen, vore införande för hela landet av det s. k. Umeåsystemet. Det är därför herr talman, som jag ber att få yrka bifall till den reservation, som av mig samt av herrar Bergman, Johansson i Hornsberg och Alexis Björkman fogats till utskottets utlåtande och vari hemställes »att riksdagen med anledning av herr Björnbergs motion, nr 154 i andra kammaren, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag till lagstiftning i det syfte, motionen avser».

Herr Röing: Herr talman! Jag antager, att jag kan fatta mig mycket kort, då jag icke kan tänka mig möjligheten av att andra kammaren, som för några minuter sedan biföll bevillningsutskottets hemställan om avslag å herr Bodéns motion, och som godkände utskottets motivering för detta avslagsyrkande, nu skulle vilja vara med om ett beslut, som innebär, att man på en bakväg skall införa förbudet. Genom antagandet av bevillningsutskottets motivering har riksdagen uttalat, att förbudsfrågan icke bör upptagas till behandling av riksdagen, förrän det genom en förbudsomröstning ådagalagts, att det finns en stark stämning bland Sveriges inbyggare för förbudet. Nu skulle riksdagen utan att en dylik förbudsomröstning ägt rum, i den händelse reservationen bifalles, besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t, varigenom riksdagen i princip uttalar sig för att år efter år beröva en åldersklass rätt att erhålla motbok och till sist på denna väg nå fram till ett rusdrycksförbud.

Då herr Ljunggren framhöll samma siffror även i det sista anförandet, som han anförde i sitt första, nämligen de siffror, som äro angivna i socialstyrelsens sista redogörelse, av vilken redogörelse bland annat framgår, att fylleriförseelsernas antal har ökat från 33,000 till 36,000, nödgas jag något närmare granska hans framställning. Herr Ljunggren lägger i dessa siffror den inbörden, att restriktions- och motbokssystemet skulle vara skulden till denna ökning av fylleriförseelserna. För att kunna göra detta, så underlåter han att läsa upp de rader, som stå i socialstyrelsens yttrande omedelbart efter dessa siffror, nämligen, att »under de två senaste åren synes in främsta rummet denna ökning bero på den alltjämt florerande insmugglingen av spritdrycker». Socialstyrelsen vågar således, i rak strid med vad herr Ljunggren i sina båda anföranden gjort gällande, icke lägga motbokssystemet denna ökning till last, utan tillskriver den just insmugglingen av spritdrycker. Då herr Ljunggren i sitt försvar för sin ståndpunkt upplyser kammaren att 2.1 % av de kvinnliga innehavarna av motböcker blivit tilltalade för fylleriförseelser, så borde herr Ljunggren också ha undersökt, huruvida det är motboksinnehavare eller andra, som i allmänhet åtalas för fylleriförseelser. Socialstyrelsens mycket intressanta utredning visar, att icke mindre än 81.6 % av dessa olyckliga människor, som ha åtalats för fylleriförseelser, just äro personer som blivit avstängda från laglig spritdryckstilldelning och således äro motbokslösa. Det är just dessa personer, och icke de som äro innehavare av motböcker, som tillfölje missbruk av alkohol blivit åtalade för fylleriförseelser. Detta är ett förhållande, som herr Ljunggren borde ha lämnat upplysning om samtidigt som han meddelade siffran 2.1 %.

I samma yttrande av socialstyrelsen, vilket herr Ljunggren vid behandlingen av det förra utskottsbetänkandet uppläste för kammarens ledamöter, finnes en utredning om fylleriförseelserna i Stockholm, Helsingfors och Oslo, vilken herr Ljunggren tyckes ha förbisett. Socialstyrelsen yttrar i sin utredning rörande fylleriförseelserna: »Särskilt om hänsyn tages till vederbörande tre stä-

ders folkmängd, ställer sig siffran betydligt lägre i Stockholm än i Hälsingfors och i Oslo». Detta är socialstyrelsens egna ord i dess utredning.

Reservanterna göra sig beklagligt nog skyldiga till en oriktig uppgift i sin reservation. De påstå, att det nuvarande restriktionssystemets grundtanke har varit att »folket i möjligaste mån borde avvänjas från spritdrycker». De utelämnar ett ord, varigenom grundtanken förvanskas. Grundtanken i restriktionssystemet är icke denna, herr Ljunggren — det borde var och en förstå, som vet att varje till viss ålder hunnen person, som är skötsam och ordentlig, äger rätt att erhålla motbok — utan grundtanken i detta restriktionssystem är i stället att bekämpa *missbruket* av spritdrycker. Men det är just det ordet som både herr Ljunggren och herr Johan Bergman ha utelämnat.

Reservanterna tro, att riksdagen genom ett bifall till motionen skulle komma den olagliga alkoholtrafiken till livs, något som var och en borde vara intresserad av. Ja, vem vill icke vara med om att på allt sätt bekämpa denna olagliga trafik? Riksdagen har för sin del visat sin goda vilja härvidlag genom stora anslag, genom lagbestämmelser och på annat sätt. Men majoriteten av bevillningsutskottet tror icke, att riksdagen genom ett sådant tillvägagångssätt som genom ett bifall till vare sig motionen eller herrar Bergmans, Johanssons i Hornsberg, Alexis Björkmans och Elof Ljunggrens reservation bekämpar den olagliga alkoholtrafiken. För min personliga del ter sig saken fastmer så, att jag tror, att ett bifall till reservationen skulle innebära ett befrämjande av denna olagliga trafik. Sådana konsekvenser vill jag, herr talman, icke taga på mitt ansvar, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Som synes av det här föreliggande betänkandet, har herr Pers i första kammaren och jag, ehuru vi i vårt yrkande kommit till samma resultat som utskottets majoritet, dock icke kunnat biträda utskottsmajoritetens motivering. Vi ha nämligen den bestämda känslan — och denna har jag fått ytterligare styrkt, när jag hörde herr Röing nyss tala om den här saken och därvid antyda, att det här vore fråga om »en bakväg», på vilken förbudet skulle införas — vi ha den bestämda känslan, säger jag, att utskottet i sin motivering tagit för starkt intryck av det ärende, som vi nyss förut ha avgjort. Det har varit under intrycket av den debatt om rusdrycksförbud, som förts i bevillningsutskottet, som även bevillningsutskottets majoritet har skrivit den motivering, med vilken den avstyrker den föreliggande motionen. Ty vore det icke på det sättet, så skulle man näppeligen kunna slå fast så bestämt, att, *oavsett* hur försöket i Umeå utfaller, så är det ingenting att reflektera på för hela landet. Men det är just vad bevillningsutskottets majoritet här säger: *oavsett* hur det går i Umeå, om det konstateras, att utfallet blir alldeles utom ordentligt ur nykterhetssynpunkt, så spelar det ingen roll, om det blir gott eller dåligt, så är det intet att reflektera på. Men detta hindrar icke samma utskottsmajoritet att sedermera i sitt utlåtande påpeka, att gällande lagstiftning ger möjlighet för systemets genomförande överallt i landet, där man har att hänvisa till en majoritet i de kommunala beslutande organen.

Jag tror personligen icke heller, såvitt det är möjligt att nu bedöma, att Umeåsystemet kan vinna tillämpning i hela landet. Men jag vill gärna, innan jag bestämt uttalar mig om den saken, ha en smula erfarenhet om dess utfall, där det verkliga har prövats, och detta framför allt därför att, såvitt jag har kunnat bedöma av samtal med denna kammars ledamöter från Västerbotten, så är den verkligt väsentliga delen av Umeåsystemet icke utminuteringsproblemet utan utskänkingsproblemet, och det ställer detta system på en helt annan

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

*Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)*

bog, än vad bevillningsutskottets ärade ordförande här har gjort. Det föreligger ju en möjlighet att pröva detta system. Vinner det tillämpning, då få vi här i kammaren en erfarenhet om det; vinner det icke tillämpning ute i landet, ja, då äro vi också på det klara med att systemet har varit omöjligt att slå igenom på de olika lokala orterna.

Den motivering herr Pers och jag avgivit förpliktigar icke riksdagen till något mera än utskottets motivering. Ty vi hävda bestämt, att prövningen av hela detta systems tillämpning i landet i dess helhet i varje fall måste anstå, till dess ett tillräckligt material för sakens bedömande föreligger.

Då jag sålunda anser, att denna vår motivering mera ansluter sig till vad som är verklighet i den här föreliggande frågan, så ber jag att få yrka, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan med godkännande av det uttalande, som innefattas i den av herr Pers och mig avgivna reservationen.

Jag skulle, herr talman, ha slutat med detta yrkande. Men vissa omständigheter — jag tänker då på den här föreliggande reservationen av herr Bergman m. fl. — tvinga mig att säga några ord just om de anklagelser, som i denna reservation riktas mot alla som icke följa reservanterna. Jag anser mig förpliktigad att mot det sätt att argumentera, som här föreligger, få till riksdagens protokoll anteckna en bestämd gensaga. Det står skrivet uti denna reservation, att det är ovärdigt för samhället att »konkurrera med laglösheten i tillhandahållande av spritvaror för ungdomen». Och hela tankegången i reservationen från början till slut går ut på att de, som icke ansluta sig till herr Bergmans synpunkter, icke vilja vara med om att hindra den svenska ungdomens förstörelse, utan tvärtom taga det hela lättvindigt. Att detta verkligen är meningen med reservationen, det fick jag ytterligare bekräftat, när jag läste ett uttalande här om dagen i en tidning, som står reservanterna synnerligen nära, och där det ordagrant heter på följande sätt beträffande den här föreliggande frågan: »Hur ställer sig riksdagen till den frågan? Önskar den, att den svenska ungdomen skall förskonas från de frestelser och faror till hälsa och moral, som spriten medför för oerhört många? Eller menar riksdagen, att spritnjutningen är så värdefull för det kommande släktet, att den skall garanteras de unga även med full visshet om att den blir till andlig och fysisk ruin för tusen och återigen tusen bland dem?»

Jag kan icke av detta läsa ut någonting annat, än att den som röstar för motionen, han vill förskona ungdomen från detta elände, men alla vi andra, vi vilja garantera denna svenska ungdom dess andliga och fysiska ruin. Det må förlåtas mig, om jag säger, att detta inte bara inte är vackert sagt, utan vad värre är, det är inte sant.

Jag skulle vilja säga, att det ligger snubblande nära till hands att göra en jämförelse i fråga om det yrkande, som samma reservanter i stort sett ha gjort i reservationen till här förut föreliggande ärende om rusdrycksförbudets genomförande i vårt land. Skulle man använda samma argumenteringsform med avseende å dem, som icke velat biträda herr Bodéns motion, då skulle det ju, mina herrar, komma att låta på det sättet, att reservanterna avstyrka förbudets genomförande nu omedelbart, ty de vilja att tusen och åter tusen svenska hem skola gå sin undergång till mötes. Jag må säga, herr talman, och jag vill bestämt understryka det, att detta sätt att argumentera, det är ett sätt som bör tillhöra en gången tid. Och i varje fall synes det mig, som om det icke borde användas mot dem, som i lika hög grad som de ärade reservanterna äro beredda att göra sin insats, när det gäller icke bara att taga det eller det steget framåt för folkknykterhetens höjande i vårt land, utan i lika hög grad som dessa reservanter äro villiga att påtaga sig det ansvar, som kräves för att skaffa en verklig och bestående folkknykterhet i landet.

Herr Hage: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av ett yttrande av herr Röing.

Herr Röing säger, att, såvitt han förstår, innebär detta motionärernas förslag, att man skulle »på en bakväg» föra in förbudet, sedan folket i landet uttalat sig emot detsamma. Denna herr Röings uppfattning skulle väl då innebära, att herr Röing vill säga, att trots det att det nu är så, att en massa människor här i landet röstat mot förbudet, så skulle de likväl enligt denna motions förslag påtvingas förbudet.

Med anledning härav skulle jag emellertid vilja påvisa, att det förhåller sig så, att detta förbud, som här ifrågasättes, icke komme att drabba, i stort sett, de människor, som deltagit i förbudsomröstningen, utan det bleve tvärtom, i stort sett, de åldersklasser, som icke deltagit i förbudsomröstningen, de åldersklasser, som vid denna omröstning voro så unga, att de icke deltog i densamma. Men om så är fallet, då kan det icke ligga någon sanning i herr Röings påstående. Och från denna utgångspunkt är jag för min del oförhindrad att vara med om den reservation, som här föreligger från herr Bergmans m. fl. sida.

Jag skulle vilja i detta sammanhang deklarerera, att jag liksom de kammarens medlemmar som i detta fall dela min uppfattning har varit med om att i den föregående punkten gå emot herr Bodéns motion. Men det har jag naturligtvis gjort därför, att där gällde det verkligen ett avgörande, som skulle ha gått emot folkviljan, kan man säga. Men det gäller icke, såvitt jag kan förstå, när det blir fråga om att taga ståndpunkt till denna motion.

För övrigt skulle jag vilja säga, att jag fattar herrar Bergmans, Johanssons i Hornsberg, Alexis Björkmans och Elof Ljunggrens reservation på det sättet, att man vill, då det gäller att komma fram till förbudet, ha även denna metod undersökt och prövad och man vill se till, hur detta experiment slår ut. Med andra ord, om riksdagens andra kammares majoritet uttalar sig för denna reservation, så uttalar den givetvis sin sympati för det s. k. Umeå-systemet, men samtidigt säger kammaren i och med detsamma, att den finner, att detta experiment eller denna väg också bör göras till föremål för undersökning; kammaren begär, med andra ord sagt, en utredning i frågan.

Då alltså, enligt mitt förmenande, ett bifall till denna reservation innebär dels ett sympatiuttalande och dels ett uttryck för att även denna linje bör undersökas, ber jag herr talman, att från denna utgångspunkt få yrka bifall till den av herr Bergman m. fl. väckta motionen.

Men jag vill i det sammanhanget också säga, att, om man i denna reservation möjligen kan lägga in sådana saker, som min partivän Adolf Olsson här läst ut ur densamma, så vill jag taga avstånd från den sidan av reservationen. Men i övrigt får jag yrka bifall till reservationen.

Herr Björnberg: Herr talman! I den begravningsmessa, som Stockholms Dagblad förliden söndag fann sig böra hålla för sina läsare under rubriken »Det gravlagda förbudet», förekom en passus, som jag satt och tänkte på, när jag hörde, med vilken entusiasm och mer och mer stegrad hänförelse den ärade representanten på Gävlebänken höll sitt anförande nyss i denna fråga. Jag strök under denna passus, som återfinnes i början av tidningsartikeln och där det heter, att »diskussionen blir gärna animerad, när den kommer in på dessa ämnen, och lidelserna svalla höga». Det har nog varit så och är det i viss mening ännu, men jag har fått det intrycket, att man för närvarande anser sig vara rätt garderad mot ett genomförande av förbudet, och därför icke tager det så hett. Man avfärdar vanligtvis sådana här saker med en axelryckning och menar, att förbudet är en fullständigt övervunnen ståndpunkt. Man kan därför egentligen icke säga, att det stämmer med förhållandena nu, när samma Stockholms Dagblad börjar sin begravningsmessa med följande ord: »I vårt offent-

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.

liga liv intager rusdrycksproblemet en mycket bred plats.» Jag tycker snarare det är rätt så litet utrymme för detta problem, och strängt taget anser nog en hel del, att det icke bör vara någon plats alls för ett spörsmål sådant som detta.

(Forts.)

Det finnes mycket som vittnar härom, såväl i bevillningsutskottet, där jag nu har äran sitta och alltså får höra och se vad som förekommer, som ock i andra kammaren. Bevillningsutskottets ärade ordförande har här, såsom ju också är rimligt, varit uppe och försvarat utskottets hållning, och han drar, liksom en tidning gjorde härom dagen, vissa jämförelser mellan å ena sidan den framställning jag gjort i denna motion eller kanske mina framställningar över huvud, vad de än avse, och å andra sidan det ärende vi nyss avgjorde här. En kvällstidning yttrade, att när vissa ledamöter i kammaren skola gå fram med motioner, så vore det lämpligt att de ginge på händerna. Jag undrar om det icke på den sidan vore mera skäl i att tala om att gå på alla fyra. Vi ha hittills gått som *män* och komma nog fortfarande att gå på benen, men det finnes många här i denna stad, som ha användning för konsten att gå på alla fyra, i synnerhet på småtimmarna, om de icke ha råd att skaffa en bil och åka hem.

Detta är icke någon leksak, utan en stor och allvarlig fråga för Sveriges folk, för vår ungdom och vår framtid. Det är just med hänsyn till ungdomen denna motion blivit väckt och i tanke att man på denna väg, som prövats i Umeå, eventuellt skulle kunna pröva sig fram till att intaga en försvarsställning till värn för de nya åldersklasser, som nu oavslutligen enröleras som kunder i spritbolagens annaler. Här framhåller man ju med styrka, att motboksfolket är det skötsamma, det nyktra och det oklanderliga. Herr Röing sade nyss, att om man gjorde en undersökning i exempelvis Stockholm och kanske även annorstädes, så skulle det visa sig, att det är mycket få motboksinnehavare, som hamna hos polisen eller bli åtalade för fylleri. Jag inser mycket väl, att det kan ligga något däri, men jag undrar om icke den miljon — i det närmaste — av svenska folket, som röstade ja den 27 augusti 1922, och vilka, såsom jag förmodar i allmänhet äro utan motbok, om icke dessa åtminstone kunna göra anspråk på att vara minst lika skötsamma, minst lika ansvarskännande och laglydiga som någonsin dessa, som haft behov av och ansett sig böra skaffa dessa inköpsbevis.

Här har ju fällt en del ganska överdrivna yttranden, som det gärna blir ibland, när det talas om dessa saker. Jag kan ju kanske ha anledning att med ett par ord beröra en insinuation, som förekom här. Jag hade nämligen utan att det minsta känna till vad herr Bodén motionerat om, erinrat i min motion om antalet motboksinnehavare. Det är ju bortåt 100,000 kvinnor, som innehava motböcker, men trots allt vad man säger till försvar för de svenska kvinnorna och deras nykterhetsintresse, i vilket försvar jag med största glädje och tillfredsställelse instämmer, tror jag icke det är lämpligt att basera nykterheten vare sig för kvinnor eller män på motboksinnehav.

Här har jag i min framställning begärt, att man skulle i stil med den metod, som praktiseras uppe i Umeå, för landet i dess helhet bestämma, att de nya åldersklasserna icke skulle tilldelas motböcker utan på så vis bli utanför kretsen av motboksinnehavare. Detta har man ansett vara nästan ett attentat. Herr Röing använde ordet bakväg, och man säger redan i utskottets betänkande, att ett sådant förslag naturligtvis skulle leda, om också icke direkt, till förbudet. Ja, för all del, jag skall gärna erkänna, att jag icke dragit mig för att peka på en väg, som eventuellt skulle kunna nå fram till ett sådant resultat. Jag tror, att Sverige skulle kunna råka ut för större olyckor än ett sådant förbud. Med tanke på att ett av världens största folk för närvarande praktiserar just en sådan lagstiftning, som man här finner så fruktansvärt fördömlig, så orimlig och omöjlig och vanvettig, vore det väl anledning erinra

vederbörande om, att det amerikanska folket varken är ett sådant fåtal eller står på sådan låg nivå, att man har anledning karakterisera det på detta sätt. Förenta staterna är icke en ö i Söderhavet, bebodd av några tusen hottentotter, utan det är ett av världens största och för närvarande starkaste folk, och där har man sedan några år praktiserat förbudslagen. Men när man här talar om den saken, blir stämningen animerad, och då är man färdig att med alla medel genast visa tillbaka sådana vanvettiga påfund.

Man har på framskjuten plats i motiveringen för avslag — det är ju ofta man ser sådant — dragit fram resultatet i förbudsomröstningen såsom ett skäl mot motionen och efter detta märkvärdiga resultat skulle man nästan vara handicapad åtminstone för de närmaste tiderna att ens på allvar diskutera några andra vägar än dem vi nu ha. Jag får säga, att våra erfarenheter äro icke mycket att skryta med. Man jämför tillståndet i Stockholm med tillståndet i grannländernas huvudstäder, men såsom redan antytts av ett par föregående talare, kan man få fram rätt olika resultat på grund av de olika metoder, som gälla i de olika länderna vid uppgörandet av statistik. Vi som ha levat här i Stockholm under vintrarna, ha ju haft tillfälle att se, hur försiktig man är, när det gäller att anhålla berusade personer. Jag förstår ju mycket väl, att det är nödvändigt att iakttaga en viss försiktighet, när det gäller att anhålla berusade människor, men det förefaller mig, som man här ginge alldeles för långt. Det kan hända ibland, att det kommer en grupp på femton, tjugu personer gatan fram, raglande, skrålande, väsnandes på alla sätt, under det att en poliskonstapel, som står i ett hörn, icke alls visar någon lust att ingripa. Han vänder helst ryggen till, när det låter som mest illa, likt en mekanisk skyltdocka, och gatans publik fortsätter från sina nöjestillställningar, sina guldkrogar, sina ölsyltor. Detta är, säger jag, och jag upprepar det, ett tillstånd, som icke är något att skryta med, varken för Stockholm eller för Sverige i övrigt. Nog borde man under sådana förhållanden — och det är därför jag talar — ha anledning tänka på icke bara upplysningens uppgift utan också på lagstiftningens.

Våra motståndare tala så mycket om upplysningens värde. Vi äro tack-samma för att de betona den synpunkten, men är det så, att man verkligen på förhand avsäger sig möjligheten att med lagstiftning så att säga slå fast vad man vunnit genom upplysningen, då vet jag inte vad som blir kvar av den slags upplysning. Det är ju logiskt resonerat och ligger i sakens natur. Jag skulle vilja fråga, om *det* verkligen är idealet för Sveriges fäder och mödrar, när det gäller deras söner och döttrar, att dessa så snart som möjligt få rätt att köpa sprit. Är det idealet för pojken din: Litern i fickan på grund av motboken, som han fått? Skall det vara ett medel att uppfostra, att lyfta? Jag tror näppeligen, att den slags uppfostran av och den slags framtid för vår ungdom är någonting så eftersträfvansvärt för det stora flertalet ibland oss. Det finnes sorgliga fall, fast de glädjande nog numera äro ganska sällsynta, där föräldrarna fullständigt sakna förståelse för ungdomens fostran i detta hänseende. Jag hörde från en grannsocken i min valkrets därhemma talas om en far, som på sin gosses konfirmationsdag, då man hade några vänner i hemmet och bjöd på middag, hällde i ett brännvinsglas åt pojken och sade: »Skål på dig, Alfred, nu är du karl också!»

Jag hoppas, att det icke kan betraktas såsom något oförsynt eller upp- och nedvänt förslag, om man på ett så försiktigt och dock konsekvent sätt, som jag gjort i min framställning, begär, att vi skola värna om de unga. Skulle det förslaget leda till förbud, ja, så vill jag upprepa vad jag nyss sade: Jag tror, att Sverige kan råka ut för värre olyckor än en sådan utveckling.

Den finansminister, som tillhörde den nyligen avgångna socialdemokratiska ministären i England, har med anledning av denna fråga yttrat följande:

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

»Utgifter för rusdrycker äro ekonomiskt bortkastade. Rusdrycker äro icke av nöden för det mänskliga livet. Tvärtom skada de det och öka arbetarklassens fattigdom. Dryckenskapen är den största fienden till sociala framsteg, den förminskar den sociala plikt- och ansvarskänslan, den nedsätter den andliga arbetsförmågan, den gör proletären till freds med sin bedrövliga omgivning och stäcker begäret efter en högre kultur.»

Ja, i viss mån är det kanske så, att dryckenskapen gör människorna belåtna, men på samma gång verkar den också i alldeles motsatt riktning. Fattigdomen alstrar missnöje, och missnöje och olycka skapas av de usla förhållandena i dessa familjer, som äro vrångbilder av verkliga familjer. Dessa missförhållanden åter i sin tur framskapas i oerhört hög grad just utav rusdrycksbruket. När man, som nyss den ärade ordföranden i utskottet, drar en sådan speciell och skarp gräns mellan missbruk och bruk, ja, då får jag säga, att den gränsen torde vara rätt så svår att definiera. Knappast kan det ske för vederbörande nu — och än mindre senare, ty vederbörande börjar kanske med ett måttfullt och ett i stort sett rimligt bruk, som i varje fall icke för ögonblicket verkar förödande, nedbrytande eller skadegörande. Här finnas i detta land många vittnen, som kunna intyga, varhän det leder, och i vår sena tid hava vi alltjämt att göra med samma gamla fiende, som en Wieselgren på sin tid satte på de anklagades bänk.

Det är många försök, som i senare tid gjorts för att söka rehabilitera rusdryckerna. Jag tror emellertid, att dessa rusdrycker alltjämt förtjäna samma dom, som de fingo i 1855 års reform, då man förbjöd husbehovsbränningen. Jag tror inte, som sagt, att det är synnerligen mycket, som talar för det särskiljande i klasser — de må vara av ena eller andra slaget — som man här i så oerhört hög grad håller på.

Jag skall emellertid inte nu, såsom frågan ligger till, trötta kammaren med något längre anförande. Jag är naturligtvis inte den, som ämnar taga avstånd från de ärade reservanterna. Jag åsyftar naturligtvis här de fyra, som i utskottets betänkande sist stå antecknade såsom reservanter, nämligen herrar Bergman, Johansson i Hornsberg, Alexis Björkman och Elof Ljunggren. De ha i sin framställning yrkat, att riksdagen med anledning av undertecknads motion måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning och förslag i det syfte, motionen avser. Jag skulle tro, herr talman och mina ärade kammarledamöter, att ett beslut i denna riktning ingalunda innebär några överhängande faror eller något inträde på avvägar, låt vara, att det är som herr Röing betecknade dem »bakvägar». Man kan ju inte, så att säga, springa rakt på och begära, att man om ett par eller tre fyra år skall kunna få ett konsekvent genomfört förbud. Frågan ligger ganska besvärligt till, och jag sade från början, att vägen synes smal, men jag tror, att även om det är så, är *det den riktiga* vägen och, det vill jag säga till var och en, de må stå i ena eller andra gruppen eller företräda den ena eller andra personliga uppfattningen, det är en *sann* och *god* väg, det är en sund väg och en väg, som bär uppåt och framåt, och som skall skapa lycka och trevnad i de tusen svenska hem, där rusdryckerna alltjämt, trots alla de försvarstal och allt det, som man omgärdar dem med, alltjämt utgöra fienden, det moment, som leder bort ifrån livslyckan.

Herr Ljunggren: Herr talman! Endast en kort replik. Då herr Röing säger, att avsikten med denna motion är att på en bakväg söka införa förbud, är jag nödsakad att inlägga en gensaga. Det har inte varit vår mening att gå några bakvägar, men det är ju tydligt att varje inskränkning eller lagändring, som avser förminskning av rusdryckskonsumtionen, naturligtvis går i riktning mot förbudet. Jag vill säga detta både till herr Röing och herr Olsson i Gävle. Är det något, som vi vilja ha igenom, så säga vi det rätt fram.

Herr Röing polemiserade mot mig, och sade, att jag skulle ha vänt mig mot restriktionssystemet och att jag, då jag talade om fylleriförseelserna i de nordiska huvudstäderna inte för kammaren framhöll, att dessa mycket beror på smuglingen därstädes. Jag har inte velat polemisera mot restriktionssystemet i allmänhet, utan jag har i mitt anförande endast velat uttala en önskan om förbättring i detta system på en viss punkt. När herr Röing säger, att många av dem, som begå fylleriförseelser, speciellt äro sådana, som inte ha motböcker, förmenar jag, att herr Röing mer än jag har karakteriserat restriktionssystemet och kritiserat detsamma.

Då herr Röing vidare säger, att jag i mitt yttrande sökt undanhålla, huru förhållandena härutinnan äro i Stockholm och andra huvudstäder beträffande sådana saker och inte läst upp, vad som står därom i Sociala meddelanden, så ber jag att få påminna herr Röing om, att det är så långt ifrån förhållandet, att jag tvärtom läste upp siffrorna för respektive städer, varav också tydligt framgick, huru siffrorna ställde sig beträffande Stockholm och övriga huvudstäder. Jag citerade också vad författaren till Sociala meddelanden yttrar om denna statistik, nämligen, att man icke därav kan draga några bestämda slutsatser på grund av de olika grunder, efter vilka statistiken är uppgjord.

Herr Röing säger också, att grundtanken i restriktionssystemet är att bekämpa alkoholmissbruk. Ja, hur går då det till? Jo, det tillgår så, att man drar in motböckerna för dem, som inte kunna sköta sig, och menar, att dessa härigenom skulle vara skyddade för missbruk av alkoholhaltiga drycker. Detta är ett missstag. Det inträffar, enligt herr Röings eget påstående, även fylleriförseelser bland dem, som inte ha motbok, och avstänger man dem även från krogarna, ja, då smugglar man sprit. Man kan — jag gissar att herr Röing tänker säga det — naturligtvis insätta dem på alkoholistanstalter. Ja, men vi, som varit med i nykterhetsnämnder, veta, att de, som släppas ut ifrån dessa anstalter supa sig fulla igen redan fjorton dagar därefter, och så får nykterhetsnämnderna åter taga hand om dem. Det är ett sisyfusarbete och precis som att hålla vatten genom ett såll.

Herr Röing säger, att riksdagen gjort så ofantligt mycket just för att hämma missbruk. Jag vill naturligtvis inte kritisera riksdagen, vare det långt ifrån mig, men jag vill säga herr Röing, att när han och riksdagen upphäve försädningsförbudet, har väl detta verkat i nykterhetsfrämjande riktning? Nej, och när reformen gått i den riktningen, att riksdagen ökat alkoholhalten i malt-dryckerna, har väl, enligt den erfarenhet vi ha i bygderna och i nykterhetsnämnderna, denna anordning verkat i rätt riktning? Nej, och den reform, som herr Röing och riksdagen under de senare åren — jag har gudske lov ingen del i den lagstiftningen — när de raserade rusdrycksmedelsfonden och den lagstiftning, varigenom det allmänna skulle göras oberoende av rusdrycksmedlen, har väl detta främjat nykterhetssaken? Förvisso icke!

Jag skulle gentemot herr Olsson i Gävle vilja säga några få ord, ehuru det över huvud taget är obehagligt att i detta avssende polemisera mot en meningsfrände. Jag vill emellertid säga, att när han instämmer med herr Röing i det påståendet, att vi gå en bakväg — d. v. s. på ett oriktigt sätt — vilja införa rusdrycksförbud, så vill jag däremot inlägga en gensaga och ytterligare understryka, vad jag förut sagt, nämligen att motionen är avsedd att minska missbruket av rusdrycker och därav härledande följder. Sedan skall jag be att få säga några ord om en annan sak. Då herr Olsson i Gävle inlägger en protest gentemot reservanternas under förmenande att vi, då vi i reservationen yttrat, att »det är samhället föga värdigt att kapitulera för en dålig smak genom att konkurrera med laglösheten i tillhandahållande av spritvaror för ungdomen», åsyfta alla dem, som icke ha samma mening som vi, då har herr Olsson i Gävle glömt att läsa, vad som står före detta uttalande, nämligen: »Och för det andra

*Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)*

Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)

kan och bör den olagliga alkoholtrafiken med största energi bekämpas; erfarenheten visar, att förbättrade anordningar i detta avseende redan burit goda frukter och ytterligare förbättringar äro säkerligen möjliga», alltså, och så tillägga vi »det är samhället föga värdigt att kapitulera för en dålig smak etc». Den, som läser detta, bör, synes det mig, utan vidare få den uppfattningen, att det är mot de missförhållanden, som återfinnas i den förra delen av de anförda satserna, som vi vilja protestera, och alldeles icke vilja tillvita dem, som äro av annan mening än vi, sådana dåliga avsikter. Jag tycker att herr Olsson i Gävle, och vilken som helst annan skulle kunna vara med om att underskriva den mening, att det är samhället ovärdigt att kapitulera för en dålig smak. Vår för nödvändigt göra sak av detta, då vi inte haft för avsikt att söka tillvita dem, som inte äro på samma sida, som vi, en beskyllning, sådan, som den ovan anförda? Jag har velat säga detta till protokollet så att åtminstone de, som läsa detta, icke skola få den uppfattningen, att vi på något sätt ha velat göra ett sådant uttalande.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Det må förlåtas mig, om jag vill begagna tillfället att efter herr Ljunggrens anförande säga ett par ord. Jag tycker att det är egendomligt, att efter det jag här från kammarens talarstol har vänt mig mot herr Röing för hans tal om »bakvägar», så säger herr Ljunggren på Örebrobanken att han måste polemisera mot mig, då jag skulle ha instämt i herr Röings uttryck »bakvägar»!

Jag skulle också vilja säga, att det går ju an att här som argument använda, att vi ha ökat alkoholhalten i pilsnerdrickat. Men, för att den verkliga sanningen i detta sammanhang skall komma fram, bör man väl också fortsätta och tala om, vad som samtidigt ägde rum. Samtidigt som denna ökning i alkoholhalten i pilsnerdrickat skedde så utfärdades nämligen permanent förbud för starköl i detta land. Detta bör, säger jag ännu en gång, samtidigt också konstateras.

Jag har icke haft för vana att söka sak med meningsfränder, och jag beklagar, att jag varit tvungen att göra det nu. Men när jag lägger deras reservation och Svenska Morgonbladets ytterligare utläggning av denna reservation vid sidan av varandra, kommer jag till det resultatet, att jag måste protestera mot, att man gör denna indelning i olika klasser av förbudsvännerna i riksdagen.

Herr Röing: Herr Olsson i Gävle förstår nog att det uppenbarligen var en felsägning av herr Ljunggren, när han angav, att herr Olsson var en bland dem, som medgav att mitt uttryck »en bakväg» angående motionens syfte var befogat. Det var i stället den ärade motionären, herr Björnberg, som medgav, att jag hade rätt, när jag påstod, att man genom denna motion hade för avsikt att på en bakväg vilja införa förbudet.

Herr Björnberg: Ja, herr talman, jag skall bara med ett par ord slå fast, att mitt uttalande angående »bakvägar» var ett citat av utskottsordförandens terminologi. När jag talade om »min väg», så hade jag nyss, och det torde jag kunna bli i tillfälle att påvisa i protokollet, yttrat, att jag betraktade den väg, som motionen anvisar, visserligen som en smal väg, och som en omväg, men uttrycket »bakvägar» står för herr Röings räkning.

Då herr Olsson i Gävle nyss nämnde, att en tidning, Svenska Morgonbladet, hade delat upp nykterhetsvännerna i riksdagen i klasser, skall jag be att få citera en liten passus, som står att läsa i Stockholms Dagblad i samma artikel, som jag nyss citerade. Det heter: »I nykterhetsrörelsens mera intellektuellt betonade ungdomskretsar börjar man också allt klarare inse, att förbudet icke

leder till folkknykterhet.» Vilka kretsar det är, som denna tidning har anledning att hoppas på, skall jag icke inlåta mig på. Jag har bara citerat.

Innan jag nu sätter mig, skall jag emellertid eftersom jag underlät i förra anförandet att uttryckligen yrka bifall till reservationen, be att få göra detta. Jag yrkar alltså bifall till den av herr Bergman m. fl. till utskottets utlå- tande fogade reservationen.

*Ang.
begränsning
av rätten till
inköp av
spritdrycker.
(Forts.)*

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till den av herr Bergman m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen samt 3:o) bifall till det av herr Olsson i Gävle under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) avgivna hava flertalets mening för sig. Men jämväl i fråga om kontrapositionen åskades votering, i anledning varav först uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 4, antager yrkandet om bifall till den av herr Bergman m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit det av herr Olsson i Gävle under överläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen enligt denna voteringsproposition utvisade 99 ja mot 83 nej, vadan propositionen för huvudvoteringen erhöll följande av kammaren nu godkända lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den av herr Bergman m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Huvudvoteringen utföll med 123 ja mot 60 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående förfarandet vid slakt.

*Om lag
angående
förfarandet
vid slakt.*

Uti två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner nämligen nr 26 i första kammaren av herr *D. Alfred Petrón m. fl.* och nr 35 i andra kammaren av herr *Ward m. fl.*, vilka motioner behandlats av första lagutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte för sin del antaga följande av de svenska djurskyddsföreningarnas centralförbund utarbetade förslag till

Lag angående förfarande vid slakt.

§ 1.

Vid slakt av husdjur skall djuret bedövas, innan dess blod avtappas, såvida ej djuret dödas därigenom, att dess huvud hastigt avhugges.

§ 2.

Bedövningen skall verkställas på det sätt, att i stora hjärnan indrives en sprint eller skjutes in en kula; dock må vid slakt av ren bedövningen kunna verkställas genom att i stora hjärnan införes en för ändamålet lämplig kniv. Mindre djur må kunna bedövas genom slag i pannan.

§ 3.

Omedelbart efter bedövningen skall blodet avtappas. Innan detta skett, får djuret ej flås eller skällas. Fjäderfä må ej plockas, förrän döden inträtt.

§ 4.

Vid nödslakt, förorsakad av olycksfall eller sjukdom, må slakten verkställas på det sätt, som med för handen varande hjälpmedel kan anses för djuret medföra minsta lidande.

§ 5.

Slakt får utföras endast av däri kunnig person, som uppnått 18 års ålder.

§ 6.

Det ställe, å vilket slakt äger rum, skall med undantag för det fall, som i § 4 sägs, vara så beläget, att slakten icke kan åses från gata, allmän väg eller allmän plats. Barn under 15 år få ej närvara.

§ 7.

För överträdelse av bestämmelserna i §§ 1, 2, 3 och 5 ansvare, förutom den eller de personer, som utfört slakten, vid hems slakt djurets ägare samt vid yrkes slakt slakteriets innehavare och dess föreståndare. För överträdelse av bestämmelserna i § 6 svare den som äger att över lokalen råda.

§ 8.

Bryter någon mot vad i §§ 1, 2 och 3 stadgas, vare straffet böter eller fängelse i högst sex månader.

Överträdelse av bestämmelserna i §§ 5 och 6 straffes med böter från och med 5 till och med 100 kronor.

§ 9.

Allmän åklagare åligger att vid allmän domstol anhängiggöra åtal för överträdelse av föreskrifterna i denna lag.

§ 10.

Av böter, som enligt denna lag ådömas, tillfalle en tredjedel kronan och två tredjedelar åklagaren. Finnes särskild angivare, tage han hälften av åklagarens andel.

Saknas tillgång till böternas fulla gäldande, förvandlas de efter allmän lag. Denna lag träder i kraft den

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta utröna, om och till vilken utsträckning stadganden kunde vara erforderliga i syfte att vid slakt av husdjur, genom föregående bedövning eller på annat ändamålsenligt sätt, förebyggas, att onödigt lidande tillfogades djuren, ävensom, därest utredningen

därtill föranledde, låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning i ämnet.

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herr *Johansson* i Brånalt yrkat, att ifrågavarande motioner måtte lämnas utan bifall.

*Om lag
angående
förfarandet
vid slakt.
(Forts.)*

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Johansson* i Brånalt: Herr talman, ärade kammarledamöter! Som framgår av utskottsbetänkandet har jag haft en från utskottet avvikande mening. Utskottet har nämligen hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t i det ifrågavarande ärendet. Jag skall be att få säga några ord utöver vad jag anført i reservationen.

Det är alldeles visst och sant, att när denna fråga först kom inför riksdagen, det var av behovet påkallat att åstadkomma en humanisering av djurens behandling vid slakt. Men förhållandena hava under de 38 år som förflutit, sedan frågan första gången var före, i synnerligen hög grad förändrats till det bättre, vilket också erkänts gång på gång av dem, som satt sig in i saken. I den skrivelse riksdagen 1909 beslöt avgiva till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning av ärendet, betonades skarpt, att förhållandena ändrats till det bättre. Då nu ett sådant erkännande lämnats redan för 16 år sedan och då de, som följa med förhållandena på området fortfarande kunna konstatera en utveckling till det bättre, får man väl antaga, att den utvecklingen bestämt Kungl. Maj:t för att icke taga ad notam de skrivelser riksdagen kommit med. Man har insett, att den åsyftade förbättringen fortskridit utan lagstiftning och att sålunda några lagstiftningsåtgärder icke äro av behovet påkallade utöver dem som redan äro vidtagna. Gällande bestämmelser mot djurplågeri kunna nämligen äga tillämpning även när det gäller behandling av djur vid slakt. Då vi nu alltså hunnit så långt i fråga om förbättring på området utan vidtagande av särskild lagstiftning och detta erkänts, som jag sade, av riksdagen och jämväl indirekt av Kungl. Maj:t, är jag livligt övertygad, att genom den stigande folkupplysningen och genom det upplysningsarbete, som djurskyddsföreningarna väl fortfarande komma att i förevarande avseende lämna, vi skola utan lagstiftning nå det önskade resultatet.

Det förslag till lag, som motionärerna framlagt, skall jag icke gå in på någon kritik av. Jag anser emellertid, att förslaget antagande till lag skulle innebära en olycka. Av de lagstiftningsåtgärder, som under kristiden vidtogos, voro ju många behövlige och nödvändige, andra däremot mindre nödvändige och kanske obehövlige. Det bristande förtroendet hos stora lager av befolkningen för dessa icke nödvändige åtgärder, för lagar som icke kunde efterlevas, minskade aktningen för lagarna i allmänhet. Man får väl då säga, att det ligger fara i att på detta sätt skapa ringaktning för lagarna, samt att man bör undvika för många lagar och att ingrepp på alla områden göras.

Jag skall, herr vice talman, icke längre uppehålla kammarens tid utan ber att få yrka avslag på såväl motionen som utskottets förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Blädinge, *Petersson* i Broaryd, *Johansson* i Krogstorp, *Svensson* i Högsjöhult, *Nilsson* i Hörby, *Persson* i Falla och *Persson* i Trången.

Herr *Carlson* i Mölndal: Herr andre vice talman! Ja, det förhåller sig onekligen på det sätt, som den föregående ärade talaren har angivit, nämligen att

Om lag
angående
förfarandet
vid slakt.
(Forts.)

det är en väsentlig skillnad mellan slaktmetoderna *nu* och exempelvis för femton eller tjugu år sedan. Men detta utesluter ju icke, att det dock kan återstå ett och annat, som det vore synnerligen bra att man kunde komma till rätta med.

Jag vill erinra om att när riksdagens justitieombudsman år 1922 skrev till Kungl. Maj:t angående behovet av en slaktlag, så utgick ju justitieombudsmanen väsentligen därifrån, att, försåvitt vi här i landet skulle kunna komma till rätta med den s. k. judiska slaktmetoden eller skäktningen, så torde detta svårligen kunna låta sig göra på något annat sätt än genom en slaktlag. Nu var jag för en tid sedan, såsom suppleant i första lagutskottet, nere i Göteborg för att studera dessa förhållanden. Jag har visserligen icke suttit såsom ledamot i utskottet vid detta ärendes behandling, men jag har dock varit närvarande såväl år 1922, när herr Lithanders motion behandlades, som även innevarande år, när detta ärende föredrogs och behandlades i lagutskottet. För att med egna ögon kunna iakttaga, hur man förför vid den judiska slaktmetoden besökte jag för en tid sedan slakthuset i Göteborg. Då min kunskap om dessa förhållanden dittills uteslutande baserat sig på ett studium av herr Wavrinskys interpellation för åtskilliga år sedan samt herr Lithanders skildring år 1922, då hans motion behandlades här i kammaren, så blev jag, det får jag verkligen bekänna, en smula besviken vid åsynen av hur det verkligen gick till. Det slaktades vid detta tillfälle två stora nötkreatur och tre smådjur. Nu minnas vi ju, att när detta ärende behandlades år 1922, så framhöll första lagutskottet med skärpa, att försåvitt det kunde anses, att det vid denna slaktmetod begicks grov grymhet eller misshandel mot djuren, så kunde detta åtalas och straffbeläggas enligt gällande lagbestämmelser. Med hänsyn härtill väcktes ju som bekant en process i Göteborg år 1922. Men såväl underrätten som hovrätten hava fällt friande utslag och ansett, att den judiska slaktmetoden icke kan betraktas såsom innebärande något djurplågeri. Och efter det jag själv åsett sådan slakt, så får jag säga, att också jag för min del förstår, att man icke därvidlag kunde döma för djurplågeri. Denna slaktmetod försiggår ju utan bedövning. Jag skall icke skildra den. Den skildrades av herr Lithander år 1922, ehuru jag tror, att han i denna sin skildring gjorde sig skyldig till någon överdrift. Det måtte hava undgått herr Lithander, att när djuret fälldes till marken, så har man en madrass, som djuret faller på. Så är nämligen förhållandet. Förutom denna judiska slaktmetod förekommer emellertid också på andra håll en slaktmetod utan bedövning. Efter vad som berättats mig, försiggår nämligen vid exportslakterierna svinslakten utan bedövning. Denna metod tillgår så, att svinet hissas upp i bakfötterna och sedan stieckes varefter blodet avrinner. Jag hade tänkt, att jag även skulle få se *den* slaktmetoden i Göteborgs slakthus, men där försiggår icke någon sådan slakt. Slakthusdirektören förklarade emellertid, att det lär finnas några slakthus där metoden användes, d. v. s. där man slaktar på detta amerikanska sätt utan bedövning. Den svin-slakt, som jag åsåg i Göteborgs slakthus, tyckte jag verkligen vara synnerligen praktisk och tilltalande. Svinen expedierades ganska hastigt. Direktören förklarade, att man med den där använda metoden expedierade två svin i minuten. Även om man lägger ekonomiska synpunkter på saken, tycker jag alltså, att denna metod med bedövning skulle vara att föredraga framför den andra.

Jag skall nu icke längre uppehålla kammarens tid. Jag instämmer med utskottet, då det påyrkar en skrivelse i motionens syfte. Detta är naturligtvis ett ganska grannliga spörsmål. Men jag tycker, att när riksdagen sysslat så ingående med denna sak och skrivit därom tre gånger, så borde Kungl. Maj:t dock göra en undersökning, en undersökning, som gav oss besked om hur många djur som årligen slaktas här i Sverige enligt den judiska slaktmetoden, huru många svin som vid exportslakterierna årligen slaktas utan föregående bedövning samt dessutom även i vilken utsträckning det ännu förekommer på

landsbygden, att smådjur — ty måhända gäller detta endast sådana — slaktas utan föregående bedövning. Saken förefaller mig verkligen vara så viktig, att man bör få en utredning till stånd på detta område.

Med stöd av det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

*Om lag
angående
förfarandet
vid slakt.*
(Forts.)

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Ward: Herr talman! Jag hade ursprungligen icke tänkt uppträda i debatten om denna fråga, och jag skulle mycket gärna avstått från att göra det, om inte den ärade reservanten ansett sig böra här från talarstolen utveckla en del av skälen för sin reservation.

Det resultat, som utskottet kommit till, då det med anledning av motionerna föreslagit en skrivelse med hemställan om utredning, är jag fullkomligt tillfredsställd med, och jag ämnar icke yrka bifall till motionerna utan skall förena mig med utskottet i den hemställan, vartill detta kommit.

Jag hoppas livligt, att riksdagen år 1925 icke skall bedöma denna fråga på annat sätt än den gjorde 1909, då båda kamrarna beslöto avlåta en skrivelse till regeringen med hemställan om utredning.

Nu säger den ärade reservanten, att anledningen till att ingenting blivit åtgjort skulle vara att söka däruti, att regeringen har funnit, att så väsentlig förbättring inträtt på detta område, att inga lagstiftningsåtgärder äro av nöden. Jag för min del tror i likhet med den ärade reservanten och den föregående talaren, att mycket stora förbättringar hava inträtt på detta område, förbättringar, som göra sig gällande icke bara inom den offentliga slakten utan också vid hemsaktning. Men just detta, att det kommit att betraktas som en god sed att vid utövandet av detta arbete förfara så human och mildt som möjligt mot djuren, bör, menar jag i motsats till reservanten, vara skäl för riksdagen att i lagstiftningen stadfästa denna goda sed. Jag är visserligen i likhet med reservanten av den uppfattningen, att det ingalunda vore nyttigt att införa onödigt många lagar på än det ena än det andra området, ty följderna av ett sådant lagstiftningsarbete kan lätt bli den, som reservanten här nämnde, nämligen att respekten för lagarna kommer att på betänkligt sätt rubbas. Men i de fall, då det redan inom folkets rättsmedvetande utvecklats någonting, som kan utgöra en stark och bärande grund för lagstiftningen, är det också den lagstiftande församlingens absoluta skyldighet att fastställa denna goda sed, så att man ger de människor, som ute i det levande livet respektera och följa den goda seden, möjlighet att beivra de brott, som begås mot densamma.

Jag vill alltså med mitt korta inlägg komma till den slutsatsen, att en god sed kräver stödet av en god lag. Ur dessa synpunkter är det jag för min del blivit intresserad för denna fråga; och det är bl. a. ur dessa synpunkter, herr talman, jag nu ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Med herr Ward förenade sig herr *Hansson* i Trollhättan.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Bara ett par ord till replik mot den siste talaren. Det förvånar mig verkligen, att denne talare kan finna skäl för en lagstiftning på ett nytt område, då han samtidigt indirekt erkänner, att den ifrågasatta lagstiftningen egentligen är obehövlig. Han erkände nämligen, att vi utan någon lagstiftning på området kommit mycket långt fram i den riktning, som motionen avser. Men då vill han, att denna goda sed, såsom han sade, skall fastslås genom lag. En sådan uppfattning kan jag för min del icke dela. Då förhållandena på detta sätt utan lagstiftning hava utvecklats

*Om lag
angående
förfarandet
vid slakt.
(Forts.)*

sig till det bättre, så anser jag tvärtom, att en lag skulle vara icke blott obehörlig utan rent av olycklig. Jag vidhåller därför mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, framställde herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 115 ja mot 57 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Vidare upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 9, angående regeringen för budgetåret 1925—1926 av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes ordet av

Herr **Anderson** i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att förevarande statsutskottsutlåtande nr 9 måtte få föredragas genom uppläsande av allenast kantrubrikerna, i den mån icke annat föredragningssätt särskilt påkallas. Tillika hemställer jag, att punkterna 24 och 25 måtte på grund av deras innebörd i ett sammanhang föredragas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. anslag
till statens
kraftverk.*

Punkterna 24 och 25, angående anslag dels till statens kraftstation vid Norrforsen, dels ock för utförande av distributionsanläggningar m. m. vid statens kraftverk.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t, i avseende å statens vattenfallsverk, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning, Bil. I» fogade statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 2 januari 1925 föreslagit riksdagen

dels i punkten 24 att ej mindre besluta, att statens kraftstation vid Norrforsen i Ume älv skulle anläggas med maskininstallation för en effekt av normalt 15,000 kilowatt och för en beräknad kostnad av 6,690,000 kronor än även för fortsättande av arbetena med nämnda kraftstation för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

dels i punkten 25 att för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 2,200,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställningar hade statsutskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* väckt motion, nr 203, däri föreslagits, att riksdagen måtte besluta dels att statens kraftstation vid Norrforsen i Ume älv skulle anläggas enligt den år 1924 godkända planen å älvens södra sida, dock med de konstruktiva ändringar, som vid närmare undersökning befunnits lämpliga, dels att det av Kungl. Maj:t föreslagna reservationsanslaget å 4,600,000 kronor för fortsatta arbeten vid nämnda kraftverk skulle sänkas till 3,600,000 kronor, dels ock att reservationsanslaget å 2,200,000 kronor för distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten skulle sänkas till 1,800,000 kronor.

*Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)*

Utskottets hemställan innefattade,

i punkten 24 att riksdagen måtte, med avslag å förenämnda motion, i vad den samma avsåge statens kraftstation vid Norrforsen, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och

i punkten 25 att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, i vad den avsåge anslaget till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk, bifalla Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Vid dessa punkter hade reservationer avgivits av herr *Norman*, vilken ansett beträffande punkten 24, att utskottets hemställan, vilken han biträdde, bort grundas på annan av honom angiven motivering; och

beträffande punkten 25, att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till den av herr *Hedin m. fl.* i ämnet väckta motionen, i vad den avsåge nu förevarande anslag, måtte för utförande av distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk för budgetåret 1925—1926 anvisa ett reservationsanslag av 1,800,000 kronor.

Efter föredragning av punkterna yttrade:

Herr Norman: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag vid dessa punkter i förevarande utskottsutlåtande reserverat mig. Det kan synas tämligen lönlöst, då en ensam reservant står mot ett i övrigt enhälligt statsutskott, att söka förfäkta den mening jag företräder; men då det förefaller mig, att jag står på synnerligen stark saklig grund, har jag icke kunnat underlåta att för kammaren framhålla de synpunkter, som jag har på denna fråga.

Saken ligger ju så till, att fjolårets riksdag biföll Kungl. Maj:ts proposition nr 210 angående anläggande av ett statens kraftverk vid Norrforsen i Ume älv. I denna kungl. proposition hemställde dåvarande departementschefen, att riksdagen ville bevilja medel till utbyggande av Norrforsen, och framlade tvenne alternativ, ett större och ett mindre, dragande olika kostnader. Riksdagen uttalade sig för det större alternativet, men överlät till Kungl. Maj:t att i övrigt bestämma i lithörande angelägenhet. Med anledning av detta riksdagens beslut har igångsatts en hel del arbeten däruppe vid Norrforsen.

Nu föreligger en ny kungl. proposition med förslag till ytterligare utbyggande av vattenfallet i fråga. Genom större maskineri, större tub-intag och andra saker skulle ernås större effektivitet för kraftstationen. Dess kapacitet skulle ökas från den vid fjolårets riksdag beräknade om 12,000 kilowatt till 15,000 kilowatt, och den merkostnad, detta skulle draga med sig, skulle uppgå till något över 640,000 kronor. För min del anser jag, att så starka skäl tala för att redan nu anslå detta större belopp i stället för det av riksdagen i fjol beviljade, att jag icke har något att erinra däremot. Ett utbyggande framdeles skulle draga större kostnader. Jag har således icke någon invänd-

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

ning att göra mot det slut, vartill utskottet kommit i sitt utlåtande under punkt 24. Däremot kan jag icke vara med om motiveringen i denna punkt, som pekar fram till klämman i nästa punkt rörande distributionsanläggningar.

I den nu föreliggande propositionen föreslås byggandet av en kraftlinje från Norrforsen i Ume älv till Örnsköldsvik och Dynäs i Ådalen — vårt lands vattenkraftrikaste distrikt. Detta förslag innebär ett tydligt och klart frångående av det förslag, som förelåg förra året. I den kungl. proposition, som då vann riksdagens bifall, var det tydligt utsagt, att Norrforsens kraftverk avsåg att tillgodose kraftbehovet i Västerbottens kustland. Det sades vidare med tydlig avsikt bestämt ifrån, att vattenfallsstyrelsen angående kraft-distribueringen icke skulle vidtaga särskilda åtgärder utan att ha gjort sig noggsamt reda för desamma. Det heter i den kungl. propositionen i fjol: »Vidare förutsätter jag, att vattenfallsstyrelsen jämväl i övrigt söker begränsa sitt medelsbehov under den närmaste tiden genom att beträffande de av riksdagen nyligen beviljade anslagen iakttaga all möjlig återhållsamhet, och gäller detta särskilt nya distributionsanläggningar i sådana fall, där tvekan kan råda om lämpligheten av omedelbara åtgärder från styrelsens sida.»

Detta tydliga direktiv i propositionen och riksdagens uttalande frångår nu vattenfallsstyrelsen, då den föreslår att draga denna distributionsledning icke blott till Örnsköldsvik utan ytterligare ända till Ångermanälven, en kraftledning av 20 mils längd, varav åtminstone linjen Örnsköldsvik—Dynäs skulle bli fullständigt ny.

Jag är icke fackman, men jag har fått uppgifter från fackmän och jag har sökt studera mig in i frågan och har därvid funnit, att då det gäller kraftöverföring på långa sträckor, behöver det vara mycket hög spänning, om kraftförlusten ej skall bli alltför stor. Spänningen behöver på långa linjer uppgå till 100,000 à 200,000 volt. Nu säger vattenfallsstyrelsen rörande denna kraftlinje, att det är icke fråga om en stor anläggning, det är icke fråga om en stor »stambana» för förändet av kraft norrifrån och söderut, utan det är bara fråga om en »landsväg» för en kraftmängd om 4,000 kilowatt och med en spänning av 40,000 volt. Det blir i så fall en oerhörd kraftförlust med så låg spänning och så lång sträcka, på vilken kraft skall föras.

För övrigt synas mig i det utlåtande från vattenfallsstyrelsen, som vidfogats statsutskottets utlåtande, motsägelser förefinnas rörande kraftledningen. Vattenfallsstyrelsen talar om denna lilla anspråkslösa kraftlinje, som endast avser överföring av en kraftmängd om 4,000 kilowatt, men säger längre ned, att den kontrakterat om kraftleverans dels till Örnsköldsviks stad och den enskilda industrien i närheten och dels till Ådalen, avseende en maximileverans om 6,800 kilowatt. Med tillägg av en kraftförlust, som väl får beräknas till 10 %, kommer man upp till en kontrakterad kraftleverans av det dubbla mot vad vattenfallsstyrelsen säger, att kraftlinjen skulle bli utbyggd för. Det är en motsägelse, som jag har svårt att förstå.

Men vidare är det en mycket betänklig sak, att vattenfallsstyrelsen med detta förslag frångår en planmässig kraftpolitik, som bort ligga bakom och som det enligt vattenfallsstyrelsen instruktion är dess syftemål att tillgodose. Genom att på denna långa väg från Ume älv till Ångermanälven tillgodose vattenkraftabonnenter tar den bort möjligheterna för leverantörer från detta vattenrika distrikt och kommande kraftanläggningar. Nu säger vattenfallsstyrelsen, att det råder för närvarande kraftbrist i Ådalen. Det torde för tillfället vara riktigt, men kraftbehovet kommer att kunna tillgodoses dels av staten från Stadsforsen då denna blir utbyggd och dels från Hammarforsen, vilken äges till nära hälften av Sundsvalls stad, till något mera än hälften av Hammarforsens kraftaktiebolag och till två femtiofjärdedelar av andra ägare och vars

snara utbyggande nu är ifrågasatt. Utbyggandet har blivit försenat genom syneförrättningar och frågans hänskjutande till vattendomstolen. Förra måndagen — den 16 februari — ägde det sammanträde med synenämnden rum, som måste föregå kraftverksbyggets igångsättande. Sundsvalls stad och övriga intressenter ha för avsikt att snarast möjligt söka åstadkomma utbyggandet av detta kraftverk, och väntas detta bli färdigt högst obetydligt efter det att statens kraftverk vid Norrforsen kan vara färdigt att leverera kraft. Men då är det icke nationalekonomiskt lämpligt att, när det här finnes rika krafttillgångar, bygga en dyrbar kraftledning från trakter med mindre rikliga krafttillgångar.

Nu kommer säkert från dem, som skola företräda utskottsmajoriteten, att sägas, att här är det så stora motsägelser i reservantens ståndpunkt, när jag vill gå med på att bygga ut Norrforsen till större effektivitet men icke vill vara med om att utnyttja denna. Jag förmodar, att statsutskottets ärade vice ordförande kommer att peka på denna till synes egendomliga inkonsekvens. När jag varit med om detta, som man förmodligen kommer att påtala, nämligen att bygga ut kraftverket till större effektivitet men icke vill vara med om att föra ned kraften till Ådalen, har jag stött mig på vattenfallsstyrelsens eget uttalande, som återfinnes i den kungl. propositionen, där vattenfallsstyrelsen genom sitt uttalande ger vid handen, att den är osäker på sitt eget förslag — något som för övrigt har sin särskilda historia, som kan tagas upp till granskning närmare, om det blir nödvändigt.

I det i den kungl. propositionen återgivna uttalandet från vattenfallsstyrelsen heter det: »Även om det skulle uppstå meningsskiljaktigheter rörande lämpligheten av en anspråkslös sammanbindningslinje Norrforsen—Ångermanälven — varest staten naturligtvis förr eller senare kommer att utbygga sina fall — och rörande lämpligheten att från denna sammanbindningslinje leverera mindre kraftbelopp *utanför Norrforsens hemområde, som kan anses sluta i trakten av Örnsköldsvik*, så bör det enligt styrelsens mening icke inverka på frågan om Norrforsverkets utvidgning till 15,000 kilowatt. Även vid begränsning av Norrforsens distribution till nämnda hemområde bör det icke vara svårt att tack vare det låga produktionspriset få *lönande avsättning* för det kraftbelopp, som kan erhållas från det enligt nu föreliggande förslag utvidgade Norrforsverket. Latenta kraftbehov och industriella utvecklingsmöjligheter kunna på sådant sätt tillgodoses.»

Vattenfallsstyrelsen själv säger sålunda, att även om lämpligheten av nämnda sammanbindningslinje kan ifrågasättas — och det kan med fullt fog ifrågasättas, om man har respekt för riksdagens fjolårsbeslut, och det borde man kunna fordra av vattenfallsstyrelsen, att den har, men till den frågan skall jag återkomma senare — och även om man skär bort den abonnenten, som i Ådalen skulle taga 2,300 kilowatt, finnes det tillräcklig avsättning i Norrforsens hemområde för den ökade effektiviteten från Norrforsverket. Sålunda har jag kraftigt belägg för min ståndpunkt i vattenfallsstyrelsens eget uttalande. Men när det nu gäller denna kraftabonnent i Ådalen, som genom att taga ett så stort kraftbelopp skulle medföra ökad inkomst för kraftverket från första början, vill jag erinra om det förhållandet, som jag tidigare pekat på eller det frångående av fjolårets riksdagsbeslut, som innebäres i att kraftdistributionen söder om Örnsköldsvik skulle komma till stånd. Nu säger vattenfallsstyrelsen, att den icke kan läsa ut något uttryck, tydande på förbud att överföra Norrforsens kraft utanför länsgränsen, men hela framställningen synes mig i viss mån skruvad. Såsom det låg till i fjol var det ett tydligt direktiv till vattenfallsstyrelsen att icke gå den vägen, och här synes det mig icke vara något överord, om jag säger att — jag använde uttrycket i statsut-

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

skottet och upprepar det här — vattenfallsstyrelsen har nonchalerat riksdagens beslut och dess i fjolårets beslut uttalade mening, när vattenfallsstyrelsen i sitt uttalande över den motion, som väckts, säger: »Vad beträffar den i motionen omförmälda kraftleveransen till Ångermanälven, får vattenfallsstyrelsen *meddela*, att styrelsen träffat avtal om leverans av intill 2,300 kilowatt till en industri i Adalen utan annat förbehåll, än att koncession lämnas för den erforderliga kraftledningen.»

Vattenfallsstyrelsen har sålunda, utan att bry sig om vad riksdagen beslutade i fjol, helt enkelt träffat avtal och bundit sig för viss kraftleverans utan annat förbehåll än i fråga om koncession för kraftledningen, alltså en formell angelägenhet. Riksdagen och statsutskottet skulle ställas i tvångsläge inför ett fullbordat faktum, det nämligen att vattenfallsstyrelsen har med enskild kraftabonnent träffat ett avtal, som binder riksdagen. Riksdagen blir tvungen att bevilja erforderliga medel, och vattenfallsstyrelsen har bara *meddelat*, att den har icke brytt sig om vad riksdagen tycker. Den begär pengar, och vi ha icke annat att göra än att bevilja dem.

Jag ställde till vattenfallsstyrelsens talesman i statsutskottet den frågan, om det var möjligt, att vattenfallsstyrelsen kunde ha träffat så bindande avtal, att riksdagen nu ej hade handlingsfrihet och tillade, att i så fall är det nödvändigt att från riksdagens sida säga ifrån, att så fullständigt bör icke vattenfallsstyrelsen åsidosätta vad riksdagen uttalat, då den beviljat medel till utbyggandet, och att om vattenfallsstyrelsen vill ge sig in på denna väg, får riksdagen finna någon utväg att stäcka vattenfallsstyrelsens självrådighet. Detta blir nödvändigt, om man icke bryr sig om vad riksdagen beslutar. Då svarades det, att det är icke så, utan vattenfallsstyrelsen måste givetvis ha reserverat sig inför möjligheten att få denna åtgärd godkänd av riksdagen, och därför kunde det icke sättas i fråga, om det skulle bli nödvändigt för vattenfallsstyrelsen och staten att utgiva skadestånd för brott mot kontrakt; om riksdagen vägrade i vändningen, komme saken att ordnas med vederbörande utan vidare ekonomiska konsekvenser för statsverket. Men då förfaller hela den invändningen, att vi skulle vara i ett tvångsläge och tvungna att godkänna vattenfallsstyrelsens åtgärder.

Det är också egendomligt dels att vattenfallsstyrelsen så frångår vad som fjolårets riksdag beslutat, dels att detta är ett frångående av den utvecklingslinje för kraftpolitiken, som vattenfallsstyrelsens egna representanter i elektrifieringskommittén varit med om att uppdraga. I elektrifieringskommittén, som under en lång följd av år har arbetat med utredning rörande kraftbehov och elektrifieringsåtgärder för hela landet, ha, som sagt, representanter för vattenfallsstyrelsen haft säte och stämma. Denna kommitté har icke i sitt betänkande, som lämnats till riksdagen eller i varje fall står till förfogande för riksdagens ledamöter, på något sätt såsom linje för framtida kraftpolitik antytt en dylik överföring av kraft från Ume älvs kraftdistrikt ner till det kraftrika Adalsdistriktet. När icke ens i elektrifieringskommitténs betänkande något dylikt varit antytt, är det så mycket mer överraskande, att vattenfallsstyrelsen nu ger sig in på linjer, som icke kunna anses stå i god överensstämmelse med en planmässig och ur nationalekonomisk synpunkt sett förnuftig kraftpolitik. Jag skall nu icke — det finnes kanske tillfälle att återkomma — fördjupa mig vidare häri. Vid den punkt, som det nu gäller, nämligen punkt 24, har jag ju i fråga om yrkande ställt mig på samma linje som statsutskottets majoritet men kräver ändring av motiveringen. I nästa punkt måste jag återigen yrka bifall till reservationen, i vad den gäller klämman, så att man genom inhyllande av kraftledningen från Örnköldsvik till Dynäs åstadkommer en besparing på 400,000 kronor, varigenom det blir möjligt att nedsätta det i propositionen äskade beloppet, 2,200,000 kronor, till 1,800,000 kronor.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka, beträffande punkt 24, att kammaren måtte bifalla utskottets hemställan men med godkännande av den motivering, som innefattas i min vid punkten fogade reservation, samt beträffande punkt 25, bifall till min vid denna punkt avgivna reservation.

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Nylander, Björkman, André, Bernström, Christenson* i Södertälje, *Nilsson* i Antnäs, *Petersson* i Lerbäcksbym, *Andersson* i Storegården, *Hedin* och *Andersson* i Linköping.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman, mina damer och herrar! Innan jag går in på den förste ärade talarens anförande, ber jag att få till statsutskottet framföra min tacksamhet för den genomgående välvilliga behandling, som Kungl. Maj:ts förslag ha fått i det nu föreliggande utskottsutlåtandet. Jag känner mig också ganska tillfredsställd, då jag nu finner, att den ende ledamot av statsutskottet, som har reserverat sig i viss anslutning till den av herr Hedin m. fl. väckta motionen, dock icke har ansett sig helt kunna gå med på de yrkanden, som motionärerna ha framställt. Motionärerna ha ju, som kammarens ledamöter torde ha funnit, yrkat på att Kungl. Maj:ts förslag om ytterligare utbyggnad av Norrforsens kraftverk skulle helt och hållet avslås. Nu tyckes man emellertid ha resignerat på den punkten, och då så har skett, torde jag för min del också kunna inskränka mig till att endast något beröra, vad den ärade reservanten nu har varit inne på.

Här tyckes den egentliga tvistepunkten vara den, att reservanten, som han upprepade gånger betonade, icke kan anse det vara riktigt eller planmässigt och ur nationalekonomiska synpunkter fördelaktigt att bygga en ledning från Norrforsen och ner till Ådalen. Det är givet, säger han, och det torde icke kunna bestridas, att på långa ledningar uppstår en viss kraftförlust, och att, ju längre ledningen är, dess större blir förlusten. Det förstår även en lekman, som aldrig så litet har sysslat med dessa saker och försökt sätta sig in i dem.

Jag är liksom herr Norman icke någon fackman på området, men jag har försökt att genom tillgängliga handlingar och inhämtade upplysningar bilda mig ett omdöme, helt naturligt för övrigt, då jag tillstyrkt Kungl. Maj:t att framlägga det förslag, som nu föreligger till kammarens behandling. Jag har sett frågan ur rent praktisk synpunkt, och det förvånar mig något, att herr Norman, som väl får anses för att vara en praktisk man, här kan anse, att det är någonting galet, då vattenfallsstyrelsen har givit sig in på detta utbyggande. Herr Norman åberopar som stöd för denna sin uppfattning, att riksdagen skulle förra året ha bestämt uttalat sig mot en sådan åtgärd, som vattenfallsstyrelsen nu har gått in för. Ja, jag måste säga, att jag för min del icke har lyckats finna något sådant uttalande, vare sig i redogörelsen i propositionen eller av departementschefen förra året, som kan ge ett grundat stöd för denna uppfattning.

Vad herr Norman nyss anförde här i kammaren, då han citerade några rader ur sin reservation, det återfinnes mycket riktigt i den kungl. propositionen från fjolåret. Men kammaren torde ha observerat, att med detta uttalande i propositionen, att Norrforsen skulle utbyggas för att tillgodose kraftbehovet i Västerbottens kustland, kan icke gärna förstås något annat, än att kraftverket i Norrforsen *huvudsakligast* kommit till i syfte att tillgodose behovet av kraft i Västerbottens kustland. Men därmed får man väl icke göra gällande, att detta skulle lägga hinder i vägen för vattenfallsstyrelsen att leverera kraft även utanför detta område eller, så att säga, utanför kraftverkets hemområde, om den ur andra synpunkter kunde finna det fördelaktigt för staten. Jag kan för min del icke finna det. Tvärtom. Om man skall gå till behandlingen av denna fråga under förra årets riksdag och man då ser på statsutskottets utlåtande över

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

propositionen, så får man snarare en motsatt uppfattning, den nämligen, att statsutskottet, vars utlåtande också godkändes av kamrarna, synes sikta på, att det kan tänkas, att avsättningsmöjligheter skulle kunna finnas även utanför området. Det säges visserligen icke direkt ut, men jag påstår bestämt, att detta uttalande från statsutskottet, som jag strax skall citera, ger starkare stöd för den uppfattning, som jag vill göra gällande, än vad Kungl. Maj:ts uttalande i propositionen förra året gör för den av herr Norman förfäktade uppfattningen. Kammarens ledamöter kunna själva, då de ha utlåtandet till hands, slå upp sid. 36. Vi finna där ett yttrande från vattenfallsstyrelsen till statsutskottet, och där citerar just vattenfallsstyrelsen, vad statsutskottet har sagt. Och jag har förvissat mig om dels i statsutskottets utlåtande och dels också hos de statsutskottets ledamöter, som deltog i behandlingen av frågan förra året, att det är riktigt vad som här säges. Jag skall tillåta mig att läsa upp det, så att kammarens ledamöter kunna själva bedöma saken.

Vattenfallsstyrelsen säger här följande. — Jag skall taga med hela stycket, då det har sammanhang med den föreliggande frågan. — Vattenfallsstyrelsen säger: »Då frågan behandlades i statsutskottet (nämligen förra året) hade Örnköldsviks stad — efter propositionens avlämnande — förfrågat sig om kraft dels för stadens eget behov, dels för ett träsliperi, som planerades i staden. Detta meddelades muntligen i statsutskottet, varvid det särskilt från en representant för Västerbotten framhölls lämpligheten av att Norrfors-kraft överfördes till Örnköldsvik.» I statsutskottets utlåtande angives på grund härav: »Men dessutom föreligga, enligt vad i propositionen påvisats och ytterligare under utskottets behandling av ärendet styrkts, andra liknande stora leveransmöjligheter (utom Umeå stad) — exempelvis till träsliperier för tillverkning av mekanisk trämassa och andra industriföretag, vilka förbruka betydande kraftbelopp.» På tal om utbyggnadsstorleken säger utskottet: »Det synes därför utskottet vara med ekonomiskt förutseende överensstämmande, att utbyggnaden äger rum efter det större alternativet, d. v. s. med kraftstationen förlagd till södra stranden, varigenom en leveransförmåga av 12,000 kilowatt skulle erhållas.» Man har tydligen icke ansett att Örnköldsvik skulle höra till hemområdet, och det erkänner vattenfallsstyrelsen också, att om man skall räkna med ett hemområde ligger Örnköldsvik på gränsen eller kanske något utanför.

Kammaren må nu själv bedöma, var det största stödet finnes för den ena eller den andra uppfattningen. Jag kan, jag upprepar det, icke se, att förra årets beslut i riksdagen kan anses lägga hinder i vägen för vattenfallsstyrelsen att lämna — om den kan och finner fördelaktigt — leverans av kraft även utanför Norrforsens hemområde.

Och hur förhåller det sig nu egentligen med detta? Jo, enligt de upplysningar, jag inhämtat om saken, förhåller det sig så, att Örnköldsviks stad var betänkt på att själv utbygga ett vattenfall, som den äger vid Dombäcksmark, men då riksdagen förra året hade fattat sitt beslut, så kom Örnköldsviks stad underfund med, att det skulle vara betydligt fördelaktigare för staden att taga kraft från Norrforsen, och gjorde upp ett kontrakt med vattenfallsstyrelsen. Vidare hade ett träsliperibolag, som också varit betänkt på att taga kraft från Örnköldsviks stad, för den händelse denna skulle utbygga vattenfallet vid Dombäcksmark, även funnit med sin fördel förenligt att kontraktera med vattenfallsstyrelsen om kraft. Alltså ha vi här ett exempel på, såvitt jag förstår, att även städer och bolag finna det fördelaktigare att begagna sig av det erbjudande, som vattenfallsstyrelsen kan göra i fråga om kraftleverans, än att själva utbygga sina vattenfall.

Nå, nu säger man: ja, det där må ju kunna låta säga sig beträffande Örnköldsvik, men därför var det väl icke nödvändigt att draga ledningen ända

ner till Ådalen. Nej, nödvändigt var det icke, men det är väl ändå på det sättet, att vattenfallsstyrelsen har skyldighet, om den har möjlighet därtill, att tillgodose behovet, även om platsen skulle ligga avlägset från kraftkällan. Och här förhöll det sig icke på det sättet, att vattenfallsstyrelsen hade trugat sig på abonnenten nere i Ådalen, utan tvärtom. Denna abonnent hade hemställt till vattenfallsstyrelsen, om han icke kunde få kraft från Norrforsen. Det var naturligt, tycker jag, att vattenfallsstyrelsen då började räkna efter, om den kunde leverera kraft till denna abonnent, som behövde kraft och som — märk väl, mina damer och herrar — enligt sin egen uppgift icke hade möjlighet att få kraft av de enligt reservationen rika tillgångar, som finnas där nere i Ådalen. Det förelåg i stället brist och denna företagare behövde kraft. Vattenfallsstyrelsen räknade och fann, att den kunde leverera den önskade kraften till ett pris av 107 kr. per kilowatt och år. Abonnenten accepterade förslaget och var belåten med det.

Nu frågar jag: Är det rimligt att här komma och klandra en sådan åtgärd, då man — med all rätt, anser jag — håller på, att kommunikationsverken skola bedriva sin verksamhet affärsmässigt? Jag ställer den frågan till herr Norman, och jag kanske också bör ställa den till de affärsmän, som finnas i kamraren: Om ni ha en vara att sälja och det kommer en kund och frågar er, om han kan få köpa den varan, om ni då uppge det pris, som ni behöva, för att ni skola kunna leverera varan, och kunden säger, att han är villig att betala det priset, skulle ni då, om ni vilja vara affärsmässiga, säga: »Ja, visserligen är ni villig att betala detta pris, och det täcker våra omkostnader och vi få en liten vinst också, men i alla fall är det icke riktigt det där, och ni får icke köpa varan»? Ja, jag frågar bara. Herrarna kunna själva göra sina reflexioner. Så ligger faktiskt saken.

Nu har man emellertid gjort ett ganska stort nummer av den, som herrarna sett. Man har skrivit i pressen och skickat en särskild promemoria till statsutskottet, men jag har icke fått den äran att taga del av denna promemoria direkt utan fått den indirekt. I den går man in på en hel del saker, som jag icke här skall inlåta mig på, men som man, såvitt jag kunnat finna, icke har något belägg för.

Den ärade reservanten var även inne på frågan om Hammarforsen, och det är väl där skon klämmer, förmodar jag. Det är fråga om, huruvida staten skall utbygga sitt vattenfall vid Stadsforsen i Indalsälven, eller om Sundsvalls stad och de enskilda intressenterna skola bygga ut Hammarforsen. Den saken illustrerar också, hur det är med den »rikliga» krafttillgången där nere i Ådalen. Herr Norman nämnde, att länsstyrelsen i Västernorrlands län ingått till vattenfallsstyrelsen med hemställan om utredning rörande kraftmöjligheterna i Ådalen. Länsstyrelsen har tydligen varit på det klara med att vi här behöva en kraftstation, om vi skola kunna få tillgång till kraft och industri och näringar skola få tillfälle att utveckla sig. Men först efter sedan denna framställning gjorts från länsstyrelsen, vill det synas, som om Hammarforsens utbyggande skulle mera allvarligt ha förts fram.

Här kan man ju säga, att det är konkurrens mellan staten och de enskilda och man brukar ju säga: »Leve konkurrensen!» Det brukar vara en viss part, som har fördel av detta, och jag skulle tro, att i det här fallet kan den parten icke vara någon annan än de kraftbehövande konsumenterna. Följaktligen finner jag icke det vara någonting egendomligt i detta, att det är konkurrens mellan staten och enskilda på det här området, såväl som det kan vara det mellan enskilda på andra områden, ehuru naturligtvis staten såsom representant för det hela och för det allmänna bör taga vissa hänsyn. Men här föreligger ju ännu icke, såvitt jag vet, något bestämt beslut, att staten skall utbygga. Det föreligger ingen utredning klar från vattenfallsstyrelsen rörande utbyggnaden av Stadsforsen. Och huruvida man, som herr Norman nyss framhöll, är

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

på det klara med, att utbyggandet av Hammarforsen nu i det närmaste är klart. det vet jag icke. Emellertid har den saken, såvitt jag förstår, icke något direkt samband med den nu föreliggande frågan. Om och när det kan bli fråga om utbyggande av statens vattenfall i Ångerman- och Indalsälvarna, så torde riksdagen få tillfälle att säga sin mening i den saken.

Sedan ville herr Norman göra gällande, att det skulle vara önskvärt att begränsa vattenfallsstyrelsens handlingsfrihet, så att, t. ex., om den finner fördelaktigt ur statens synpunkt och förräntningssynpunkt att leverera kraft till en rayon, som ligger något utanför det område, som man under alla förhållanden tänkt sig vara lämpligt, vattenfallsstyrelsen i dylikt fall icke skulle ha rätt att göra något sådant, med mindre än att riksdagen skulle lämna medgivande.

Nu tillåter jag mig hysa den uppfattningen — jag tror, att den är riktig — nämligen, att man icke bör begränsa kommunikationsverksstyrelsernas handlingsfrihet alltför mycket, ty de böra ha en viss handlingsfrihet, och riksdagen bör icke befatta sig med detaljer. När man nämligen kräver, att respektive styrelser skola sköta sina verk så, att de om möjligt förränta i anläggningarna nedlagt kapital, då skall man icke begränsa deras handlingsfrihet, så att de icke ha möjlighet att vidtaga åtgärder, som leda till förbättrad förräntning av detsamma. Den uppfattningen är det, som jag här vill ge uttryck åt.

Så talade vidare herr Norman om elektrifieringskommittén. Den hade ju icke tänkt sig, säger herr Norman, att man skulle draga kraftledningen på det här sättet. Nej, det har den kanske icke gjort, men det är ganska betecknande, att generaldirektören och överdirektören i vattenfallsstyrelsen, båda fortfarande innehavande sina befattningar, voro ledamöter av denna kommitté, och det är också dessa båda, som nu stå för den ytterligare utredning, som är gjord beträffande utbyggandet av Norrforsens kraftverk, och som också stå för ledningen ned till Ådalen. Kan det då icke, herr Norman, förhålla sig på det sättet, att, sedan elektrifieringskommittén gjort sin utredning och förresten förklarat, att den uppfattning, som den då uttalade rörande distriktsindelning och sådant, vore endast en lösning, problemet sedan den tiden högst väsentligt förändrat sig. Det är nog det riktiga förhållandet i här föreliggande fall.

Sedan i fråga om det planmässiga och nationalekonomiska vill jag säga, att jag för min del tror att, såvitt jag förstår, båda dessa krav äro här väl tillgodosedda. Såsom det torde vara herrarna bekant, drives utvecklingen av statens kraftnät på det sätt, att man sammanbinder de olika kraftstationerna för att kunna på ett bättre sätt utnyttja kraften. Då det är mera tillgång till kraft på den ena stationen och mindre på den andra, kan genom dessa förbindelseledningar kraften dirigeras för utjämningsändamål. Den ledning, som man nu så mycket klandrar, och som skall byggas ned till Ådalen, är visserligen lång men den är dock icke mer än hälften så lång som ledningen från Älvkarleby till Motala. Alltså ha vi exempel på ännu längre sammanbindningsledningar. Om och när staten kommer att utbygga sina vattenfall nere i Ådalen, i Ångermanälven och Indalsälven, behövs en sammanbindningslinje, och enligt de upplysningar, som jag inhämtat, kan den ledning, varom här är fråga, med en relativt ringa kostnad byggas om till en tillfredsställande förbindelseledning mellan kraftstationen vid Norrforsen och den blivande kraftstationen vid Ångermanälven eller Indalsälven.

Man har också för övrigt lämnat den upplysningen, att denna ledning med det kraftpris, som är kontrakterat med abonnenten, ett industriföretag nere i Ådalen, är tilltaget på sådant sätt, att kraftledningen amorteras på en tid av två år. Om det är riktigt, torde man icke heller ur ekonomisk synpunkt ha någon erinran att göra mot denna åtgärd. Och i detta sammanhang vill jag säga, att jag åtminstone för min del icke haft någon anledning att misstänka vatten-

fallsstyrelsen för oriktiga eller otillförlitliga beräkningar. Det är klart, att vilken styrelse som helst kan ju missträcka sig, men jag har såsom sagt ingen anledning antaga, att de beräkningar, som här föreligga, icke äro tillförlitliga.

Ja, herr talman, jag skall kanske icke uppehålla tiden längre nu, utan jag skall blott till sist säga, att enligt min mening föreligga här mycket goda skäl för bifall till Kungl. Maj:ts av statsutskottet tillstyrkta förslag, som jag också hoppas, att även kammaren skall finna väl motiverat och giva sitt erkännande åt. Genom bifall till Kungl. Maj:ts förslag torde såväl statens som de kraftbehövande konsumenternas intressen bli väl tillgodosedda, utan att därmed *berättigade* enskilda producenters intressen trädas för nära.

Herr Hedin: Såsom jämte två andra av kammarens ledamöter motionär i denna fråga ber jag, herr talman, att få yttra några ord, då, såsom jag tror, vår motion kanske blivit något missförstådd. Slutklämman i motionen är dock att »i avvaktan på större klarhet beträffande kraftförsäljningens behöfliga och lämpliga omfattning hemställas etc.» Det är särskilt denna klarhet, som vi önska. Vi ha icke kunnat finna densamma i den av Kungl. Maj:ts framlagda propositionen. Den ökade klarhet, som vi begära, borde dock i icke ringa grad kunnat vinnas genom den ytterligare utredningen av statsutskottet.

En viktig sak vid bedömandet av sådana här nyanläggningar är att få se en verklig räntabilitetskalkyl. Här säges visserligen, att detta kraftverk blir räntebärande. Men efter vilken räntefot? Enligt upplysningar i ärendet skulle priset eller självkostnaden för kraften hava beräknats till 60 kronor per kilowatt och år. För 12,000 kilowatt, som beräknas kunna levereras inom de närmaste åren, skulle man alltså erhålla en inkomst av 720,000 kronor. Enligt tillförlitliga upplysningar lär emellertid Umeå stad erhållit ett så lågt pris, att för stadens räkning får avdragas en rabatt på icke mindre än c:a 100,000 kronor. Kvarstår sålunda en bruttoinkomst av driften vid kraftverket räknat på något över 600,000 kronor. Jämför man nu denna inkomstsiffra med den beräknade anläggningskostnaden och vanligen förekommande driftkostnader, torde nog vissa tvivelsmål kunna uppstå rörande den räntabilitet, som här verkligen kan påräknas.

Beträffande dylika kalkyler vill jag ytterligare i detta sammanhang framhålla ett par omständigheter. Var och en, som arbetat på detta område, torde nog samt veta, att det är synnerligen svårt att göra riktiga och pålitliga kalkyler, då det gäller byggandet av vattenkraftverk. Kungl. vattenfallsstyrelsen, som i sådant hänseende givetvis bör förfoga över den största kompetens, har beträffande anläggningskostnaderna för Porjus-, Älvkarleö-, Motala- och Suorvaledningarna dock icke lyckats räkna rätt. Om man jämför den beräknade kostnaden för dessa verk med den verkliga, skall man finna, att totala kostnadssumman är överskriden med omkring 40 %, och att lägsta överskridandet för något verk har varit c:a 11 %. Det skulle givetvis vara intressant att veta, om någon riskprocent blivit pålagd de kalkyler, som legat till grund, då man försäkrar: »Här få vi ett räntabelt verk.» Dessutom förekomma även många andra slags risker. Abonnenterna kunna vara mer eller mindre säkra. Såsom redan anförts finns en abonnent, ett träsliperi i Örnsköldsvik, vars stiftelseurkund ännu icke torde hava kommit in, och vilket bolag har ett relativt litet aktiekapital. Man kan tänka sig, att under brydsamma tider en sådan abonnent icke är så säker, och att man därför kan få räkna med risken att inkomst därifrån måhända icke alljämt inflyter eller att inkomsten därifrån kanske minskas. Räntabiliteten synes därför ganska osäker, men den sidan av saken torde det emellertid numera icke vara så mycket att göra åt.

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Motionärerna lämnade på sin tid in en promemoria till statsutskottet och till vattenfallsstyrelsen. Jag beklagar, att herr kommunikationsministern av förbiseende icke fick densamma, men hör nu, att den dock kommit honom till handa senare. I denna promemoria antyddes på grund av upplysningar under hand, att vi egentligen icke hade något att erinra mot att detta kraftverk byggdes större. Den ökade kraft, som vinnes, fås ju för relativt lågt pris och vattenfallsstyrelsen anser själv, att en »lönande avsättning» kan påräknas i orten. Vår ståndpunkt beträffande kraftverket sammanfaller således med den av statsutskottets majoritet intagna.

Kvar står frågan — och det är den, som här mest diskuterats — rörande det berättigade i en kraftöverföring från Umeådistriktet ner till Ådalen. Denna ledning kallas »helt anspråkslös» eller för »en landsväg» i jämförelse med en »stambana». Man försöker på allt sätt antyda, att det är en sådan obetydlighet, det här gäller, att det icke betyder något, om ledningen dras ned eller icke. Jag tror dock, att den här närvarande överdirektören Borgquist i vattenfallsstyrelsen skall kunna konstatera, att det måhända är den längsta kraftöverföring i Sverige från ett kraftverk till en *enskild abonnent*. Det är visserligen sant, att det finns åtskilliga längre kraftledningar. Vi ha sålunda kraftledningen från Älvkarleö till Motala — men det är dock en ledning, som går *mellan* två kraftverk. Likaledes ha vi en dylik ledning från Västerås till Trollhättan. Men bland ledningar, som gå från ett kraftverk till en *enskild abonnent*, torde detta f. n. bliva den längsta i landet. I varje fall skall man knappast kunna peka på många flera.

Nu säger man vidare, att vattenfallsstyrelsen är tvungen att gå ned med kraften, och därigenom få ju anspråken på det lämpliga i anordningen vika. Jag har emellertid den uppfattningen om vattenfallsstyrelsen, vars skicklighet att skriva kontrakt ingen torde draga i tvivelsmål, att det varit synnerligen lätt för styrelsen att i kontraktet inflicka en sådan bestämmelse, att vattenfallsstyrelsen icke kunde komma i något tvångsläge, därest under tiden kraft i tillräcklig mängd och till acceptabelt pris kunde erbjudas från närmare håll. Vattenfallsstyrelsen passade emellertid på att avsluta detta kontrakt synnerligen hastigt. Det uppges, att uppgörelsen knappast tog en timmes tid. Detta tyder på att vattenfallsstyrelsen var ganska angelägen att få kontraktet klart. I andra fall visar nog erfarenheten, såsom litet var torde känna till, att sådana förhandlingar kunna draga lång tid, även om det gäller en uppgörelse med vattenfallsstyrelsen. Jag vill emellertid icke klandra vattenfallsstyrelsen för detta. Ty frågan låg på den tiden i något annat läge, än den ligger nu. Hammarforsens nu planerade kraftverk har förut berörts under diskussionen; ett förslag att leverera kraft därifrån hade förut icke kunnat leda till praktiskt resultat, beroende därpå att det pågått mångåriga vattenrättssyner, vilka först under den allra närmaste tiden väntas avslutade. Vidare ha vi, såsom känt är, haft en svår depressionsperiod, då den enskilde givetvis haft svårt att släppa till större kapital, och då det kanske icke heller varit så lätt att få abonnenter, som ville binda sig för större kraftbelopp.

Det sägs också beträffande priset, att den avsedda abonnenten vid Dynäs, som det närmast är fråga om, fått vidkännas ett kanske väl högt kraftpris. Detta är möjligt, men det kan också hända, att detta kraftpris bestämts under högkonjunkturen, då även vattenfallsstyrelsen sålde kraft på många håll till pris, som nu klandras. Jag undrar, om vattenfallsstyrelsen skulle vilja vara med om det omvända förhållandet, eller att det komme ett kraftföretag, som långväga ifrån droge fram en ledning och tog bort vattenfallsstyrelsens abonnenter med den motiveringen att dess pris varit för högt.

Nu avser visserligen denna leverans till Dynäs icke endast att ersätta den

företvarande leveransen utan ock att öka densamma. Denna ökning är dock icke alltför betydande, ty enligt tillgängliga handlingar uppgick den gamla leveransen till 1,100 å 1,200 kilowatt. Ökningen blir kanske enligt minimibeloppet 600 kilowatt eller något mera.

Genom det förändrade läge, vari frågan kommit, tror jag för min del, att vattenfallsstyrelsen icke behöver vara bunden vid att draga ned ledningen. Om vattenfallsstyrelsen vill fritaga sig från kontraktet, förmodar jag, att vederbörande abonnent mycket väl skall kunna tillgodoses på ett lika förmånligt sätt.

Nu anför herr statsrådet, att här gäller det närmast en praktisk fråga, och att vi framför allt få se på vattenfallsverkets räntabilitet. Beträffande den praktiska sidan av saken blir väl dock resultatet, att om det drages fram en sådan här ledning, vilken alltid utgör ett hot om konkurrens mot närliggande verk och enskilda intressenter, som tänka utbygga vattenfall, så kommer denna statens ledning lätt att försvåra, kanske förhindra den högst önskvärda tillkomsten av enskilda nya kraftverk inom området. I vattenfallsstyrelsens instruktion angives dock i första hand såsom styrelsens uppgift att tillse, att landets vattenkraft utnyttjas på lämpligt sätt, och med vattenkraft torde då förstås icke endast statens utan även kommuners och enskildas vattenkraft. I andra hand gäller det för vattenfallsstyrelsen att tillgodose och utnyttja statens vattenfall, i den mån de äro behöfliga för leverans av kraft. Det är icke alldeles bevisat, att det fortfarande föreligger ett behov att leverera kraft vid Ådalen, även om ett sådant behov tidigare gjort sig gällande. En dylik kraftledning kan också ge anledning till nya utvidgningar, som kanske icke alltid bli räntabla. Det kan för vattenfallsstyrelsen vara frestande att ytterligare förlänga en sådan ledning och försöka förvärva en och annan ytterligare abonnent inom detta distrikt, för att därefter med motivet, att ledningen är för klen, komma med anspråk på nya anslag till vattenverk inom distriktet Ångermanälven—Ådalen.

Nu är det väl en nationalekonomiskt riktig grundsats, att man först bör söka att få de billigaste vattenfallen utbyggda. I det avseendet torde statens vattenfall, såvitt hittills är känt, vara dyrare att utbygga än Hammarforsen. I varje fall föreligger icke bevis på motsatsen. Så länge utredning härom icke föreligger, bör staten vara försiktig med vidtagandet av åtgärder, som kunna låsa fast frågan och framtinga nya kraftverk, som kanske icke, särskilt om kraftprisen konkurreras nedåt, bli alltför räntabla.

Att draga ned denna abonnentledning från Umeå till ett helt annat vattenkraftdistrikt blir kanske också ett prejudikat på att man kan få draga fram dylika ledningar hur som helst. Man korsar dock härmed över många års arbete, som elektrifieringskommittén nedlagt. Jag är icke säker på att vattenfallsstyrelsen skulle anse det lämpligt, om samma system tillämpades från enskilt håll, om t. ex. en enskild intressent, som händelsevis får litet billig kraft över, framdrager en ledning tvärs över en vattenfallsstyrelsens ledning för att försöka få abonnenter från vattenfallsstyrelsen. Jag erinrar mig, att när något liknande någon enstaka gång har hänt, så har vattenfallsstyrelsen känt sig ganska pinsamt berörd därav och ansett det vara allt annat än förenligt med god planmässighet. Den rätt i sådant avseende, som vattenfallsstyrelsen gör anspråk på, måste dock också enskilda kunna göra anspråk på. Man måste ha samma rätt för alla parter. Visserligen begär vattenfallsstyrelsen officiellt icke heller mera, men i praktiken har den ett annat företräde genom att alltid äga disponibelt kapital för utbyggande av ledningar. Det lämnas ingen direkt utredning om de anslagsposter, som vattenfallsstyrelsen begär för nya kraftledningar. Det begäres år för år en rund klumpsomma, som ofta lämnar något överskott, och vattenfallsstyrelsen har därför möjlighet att när som helst slå till.

*Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)*

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Den enskilde måste däremot vara mera betänksam i sådant avseende och mera tänka på räntabiliteten.

Jag hörde med synnerligen stort intresse på det uttalande, som herr statsrådet gjorde om kravet på vattenfallsverkens räntabilitet. Jag tror, att beaktande av den synpunkten kommer att värderas särskilt av de skattedragande här i landet. Hittills har det ju varit så, att någon särskilt hög räntabilitet icke ernåtts på vattenfallsverken. Vi ha säkerligen icke fått vanlig bankränta. Jag är emellertid tacksam för herr statsrådets uttalande och hoppas, att räntabiliteten alltjämt skall vara en ledstjärna för vattenfallsstyrelsen i dess framtida verksamhet, liksom att styrelsen icke skall söka förhindra vare sig kommunal eller enskild verksamhet på vattenkraftsområdet.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Jag skall endast yttra några få ord med anledning av att den siste ärade talaren uppehöll sig så mycket vid räntabiliteten.

Jag vill i det avseendet endast påpeka, att vattenfallsverkets räntabilitet har ökat undan för undan. År 1921 utgjorde förräntningen 3.5 %, år 1922 3.88 %, år 1923 4.17 % och år 1924 cirka 4.6 %. Vi se alltså, att det åtminstone går i den rätta riktningen. Får vattenfallsstyrelsen ha litet rörelsefrihet och begränsas den icke alltför mycket i sin verksamhet på grund av att vissa enskilda intressen försöka tränga sig fram i fall, där det icke finns så stort berättigande därtill, är det möjligt, att vattenfallsstyrelsen skall inom en relativt kort tid kunna nå fram till full förräntning av anläggningarna.

Det är klart, att de beräkningar, som gjordes under krigstiden, icke gärna kunna ha visat sig hållbara. Penningvärdet förändrades ju snart sagt från den ena veckan eller månaden till den andra, och då läser det icke vara gott att åstadkomma några tillförlitliga kostnadsberäkningar. I det föreliggande förslaget torde räntebereäkningarna och däri inlagda riskkalkyler kunna anses vara tillförlitliga, då penningvärdet nu nått en viss stabilitet.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Jag skall börja med ungefär samma förklaring som herr Norman, den nämligen, att jag icke är fackman på detta område. Jag skall dessutom be att få tillägga, att jag icke heller är fackman på det nationalekonomiska området. Det föranleder mig också att säga en annan sak. Då herr Norman så energiskt anlade de nationalekonomiska synpunkterna på denna fråga, kom jag att tänka på en replik, som jag hörde härom dagen: »Lugn, Moritz, lugn!» Jag tror, att vi på det nationalekonomiska området äro ungefär lika goda kålsupare bägge två.

Jag skall emellertid försöka att utan alltför många krumbukter sätta fingret direkt på den ömma punkten. Jag tror, att det kommer att gagna saken, och då jag har denna tro, kan det ju också vara lämpligt att slå till. Man kräver här tydligen full rörelsefrihet för de enskilda, och man åberopar alltid, att den konkurrens, som drives från statens verk i allmänhet och vattenfallsstyrelsen i synnerhet, skall vara lojal. I vilket avseende har lojaliteten brustit i här förevarande avseende? Det saknas fullständigt från oppositionens sida, om jag får kalla herrar Norman och Hedin vid det namnet, varje bevis för att här skulle föreligga någon illojal konkurrens.

Lägger man uteslutande nationalekonomiska synpunkter på saken, kan det kanske intressera kammarens ledamöter att höra, att staten i Ädalstrakten äger vattenfall, som ha kostat c:a sju miljoner i inköp. Mena herrarna, att man skall låta dessa sju miljoner ligga räntelösa, i avvaktan på att enskilda först skola få exploatera sina vattenfall, vilka naturligtvis — det är ju alldeles klart — äro inköpta i rent spekulationssyfte? Vilka intressen företräda herrarna — och damerna med för övrigt, om det skulle finnas några av dem på

denna sida, vilket jag icke vet — vilka intressen företräda ni i egenskap av riksdagsmän? Är det statens intressen eller enskilda intressen? Frågan är fri, heter det ju, och herrarna få svara mig efter råd och lägenhet. Det är ju också på det sättet, att här står — det vill jag uttryckligen säga ifrån och det tar jag icke tillbaka en stavelse utav — att här står ett enskilt industri-företagarintresse i Ådalen emot ett enskilt kraftförsäljarintresse, och därifrån, ärade ledamöter av kammaren, ha vi att härleda orsaken till hela denna debatt, ty, märk väl, denna fråga har icke avancerat i oklarhetens tecken utan tvärtom.

Vad speciellt den sidan av saken beträffar, som nu senast berördes av herr Hedin, när han satte i fråga, om det fanns några tillförlitliga räntabilitetskalkyler, så ber jag beträffande Norrforsen att få hänvisa till Kungl. Maj:ts proposition nr 210 i fjol, sid 4 och 5, där det finns räntabilitetskalkyler för såväl det mindre som det större alternativet, som i fjol förelades riksdagen till omprövning. Vid den ytterligare granskning, som statsutskottet sin plikt likmätigt lät dessa räntabilitetskalkyler undgå, kommo vi enhälligt, mina herrar, enhälligt till det resultatet, att vi borde förorda det större alternativet, som dåvarande departementschefen icke ansåg sig utan vidare kunna gå in för. Detta gjorde vi i alla fall och skrevo det så pass klart och tydligt, att det blev verkställt i enlighet härmed; och om det kan lända herr Norman till någon tröst — ringa visserligen men i alla fall någon tröst — skall jag be att få meddela, att departementschefen under hand, och jag vill minnas också mera offentligt, uttryckte sin stora tillfredsställelse med att vi förordade det större alternativet.

Vad som här nu föreligger är icke något annat än ett försök att i vardandets stadium av kraftstationen vid Norrforsen få ännu större kapacitet, än man tänkt sig från början, och att därmed också öka räntabilitetsutsikterna för kraftföretaget vid Norrforsen. Så enkelt ligger saken till, och det ljuset har också så småningom gått upp för motionärerna. Ja, herr Norman är ju icke motionär, men han uppträder dock i deras sällskap.

Jag vill påpeka, att motionärerna från början yrkade på att det icke skulle ske någon förändring vid utbyggnaden, utan att det endast skulle vidtagas de konstruktiva ändringar, som vid närmare undersökning kunde befinnas lämpliga, och att man därför borde pruta ned reservationsanslaget från ifrågasatta 4 miljoner till 3.6 miljoner. Det kravet har man nu släppt på grund av den visshet, som man så småningom har vunnit, att propositionen i denna punkt är så stark, att det icke finns någon möjlighet att få någon ändring. Man har i stället skjutit fram andra saker i förgrunden, och man har bland annat uppehållit sig vid avsättningen av kraft i Örnsköldsvik och att ett nytt bolag där, ett träsliperi, skulle vara så pass apokryfiskt, att det icke vore något att binda sig för. Ja, härpå kan jag svara, att också den saken har klarnat så småningom. Jag har här i min hand ett brev från den person, som är verkställande direktör i Moälvens träsliperi, och som skriver, att vi ha full frihet att använda brevet här i dag. Han lämnar i detta brev upplysningar till statsutskottets fjärde avdelnings ordförande, herr Herman Lamm, upplysningar av den art, att jag tror, att det är skäl att fästa allt möjligt avseende vid dem. Jag skall icke trötta kammaren med att läsa upp det utan ber att högtidligen få överlämna en avskrift till herr Norman för studium — jag får igen den sedan. Så förhåller det sig med den saken.

Då man nu icke längre är säker på att ens position är hållbar ens på denna punkt, retirerar man också här. I stället gör man som herr Norman i sin reservation, pekar på ett uttalande, som departementschefen gjorde i fjol, och försöker göra gällande, att riksdagen ännu tydligare än vad departementschefen har gjort skulle helt och fullt *uttryckligen*, som herr Normans

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)

ord föll, ha anslutit sig till den satsen, att kraftdistributionen skulle begränsas till »hemområdet». Jag skall be att få höra av herr Norman — om det passar honom — eller av någon annan, som är mera inne i saken, vad herrarna mena med »hemområde». Mena herrarna, att det skall vara speciellt kraftdistrikt för Umeåtrakten, vars gräns väl i så fall måste ligga åtskilligt nedanför Örnsköldsvik, tror jag, att vi måste draga den slutsatsen, att med sådana utgångspunkter blir den ledning, som det här är fråga om, utanför detta hemområde, som jag skulle vilja kalla för kraftdistrikt, icke så lång, som man här vill göra gällande.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har ju klart och tydligt ådagalagt, att det helt enkelt är en lämplighetsfråga, hur man förfar i detta fall. Då det tillika gäller att tillmötesgå ett industriintresse, kan jag icke begripa, vad näringarnas målsmän här i kammaren i synnerhet skola ha för anledning att försöka sätta krokben för en utvidgning av Norrforsens kraftdistributionsområde, som kommer att gynna enskilda industriföretagare i Ådalen. Vad ha herrarna för intresse av detta, om det icke ligger något annat intresse bakom, som jag icke nu vill peka på, men om det behövs, skall jag icke dra mig för det. Jag är så litet släkt med de olika bankintressena, att jag icke har någon anledning att sticka under stol med något, och önskar herr Norman få reda på vad som ligger bakom, skall jag försöka stå honom till tjänst. Enligt mitt sätt att se, är det icke statens intressen, som herrarna företräda, utan något helt annat, och det är detta, som jag har velat framhålla med mitt anförande.

Då man sedan säger, att beträffande Suorva och Porjus o. s. v. har vattenfallsstyrelsen gjort felkalkyler, så kanske herrarna vilja vara hyggliga att erinra sig, under vilka förhållanden, låt oss säga, beslutet om Suorva kom till stånd. Vi befunno oss då mitt i en högkonjunktur, då alla människor så gott som utan undantag — ja, pessimister finns det ju alltid, men dem få vi räkna till undantagen — hade den uppfattningen, att nu skola vi försöka utvidga våra företag. Beträffande Suorva var det ju också på det sättet, att det just från enskilda förelåg så stora anspråk på kraftleveranser, att det kunde vara riktigt att utbygga de stora fallen vid Suorva. Det var en felspekulation från enskilda, som ledde till en felspekulation från statens sida, som har kostat oss många miljoner, men i fråga om den saken kunna vi nog taga varandra i hand. Vi voro ungefär lika dåraktiga allihop på den tiden, då det flöt in mera pengar i statskassan än man någonsin hade kunnat ana. Det torde icke behöva dras fram i detta sammanhang.

Vad Porjus beträffar, nödgas jag erinra därom, att sedan under de sista åren ytterligare ledningar kommit till däruppe, har räntabiliteten för Porjus, betraktat som ett särskilt kraftverk, ökat och blivit bättre.

Det är min bestämda förvissning, att den ledning, som det nu närmast är fråga om, och som är det enda av den stort anlagda planen, som vi nu egentligen slåss om, kommer att underlätta elektrifieringen efter kusten. Därom är jag alldeles viss, ty hur det än må vara, så kunna vi icke komma ifrån, att just förevaron av en ledning efter kusten kommer att stimulera ortsintressena och kommer att öka livaktigheten på detta område även från lantbrukarnas sida. Följden härav blir ökad trevnad och ökade möjligheter för såväl staten som enskilda att fullfölja sin kraftverkspolitik.

Det har vidare talats om de olika städerna och deras intressen av en fortsatt utbyggnad av statens eller deras egna vattenkraftsverk. Det är väl ändå på denna punkt på det viset, att herrarna icke ha kunnat lämna annat än lösa påståenden som belägg för vad ni sagt om Sundsvall. Jag vet icke, om ni också ha nämnt Härnösand, men om ingen har gjort det, skall jag be att få göra det. Beträffande denna stad förhåller det sig så, att stadsfullmäktige

praktiskt taget enhälligt försökt göra upp med vattenfallsstyrelsen, därför att dess pris vore fördelaktigare. Man har här från många håll utgått ifrån, att det framför allt skall vara lojal konkurrens. När det nu har visat sig, att man icke kan komma förbi det anbud, som vattenfallsstyrelsen har lämnat, utan att till och med städer, som äro delägare i andra vattenfall, finna att dessa vattenfallsstyrelsens anbud bli förmånligare, så måste jag fråga: Då man samtidigt med att man tillgodoser dylika ortsintressen gör de i inköpta vattenfall nedlagda miljonerna så snart som möjligt räntabla, är icke detta då, mina damer och herrar, en god gärning? Jag tror, att vi ha anledning att tänka på den saken, då vi nu gå att fatta vårt beslut.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla diskussionen längre utan ber endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare behandlingen av förevarande utlåtande ävensom handläggningen av övriga å föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7 e. m., då enligt utfärdad anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,10 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

*Ang. anslag
till statens
kraftverk.
(Forts.)*